

ÚSTAV VÝZKUMU GLOBÁLNÍ ZMĚNY AV ČR

Scénáře budoucího socioekonomického vývoje pro Českou republiku do roku 2100

Název projektu:

AdAgriF – Pokročilé metody redukce emisí a sekvestrace skleníkových plynů v zemědělské a lesní krajině pro mitigaci změny klimatu

Identifikační kód projektu:

CZ.02.01.01/00/22_008/0004635

Řešitel:

Ústav výzkumu globální změny AV ČR, v.v.i. – CzechGlobe

Řešitelský tým:

Mgr. Lenka Suchá, Ph.D.

Magdaléna Koudelková, BA, MSc.

Mgr. Eliška Krkoška Lorencová, Ph.D.

Ing. Mgr. Jitka Martínková

Prof. Paula Harrison

Prof. Ian Holman

Mgr. Bronislav Farkač

Ing. et Ing. Nikola Sagapová, Ph.D.

Mgr. Zuzana Harmáčková, Ph.D.

Doba řešení projektu:

07/2023–06/2028

Rok vydání:

2026

Citovat jako:

Suchá, L., Koudelková, M., Lorencová, E.K., Martínková, J., Harrison, P., Holman, I., Farkač, B., Sagapová, N., Harmáčková, Z. 2026. Scénáře budoucího socioekonomického vývoje pro Českou republiku do roku 2100. Ústav výzkumu globální změny AV ČR. DOI: 10.5281/zenodo.20716995

Obsah

01 Co jsou scénáře budoucího vývoje?	4
02 Vytváření scénářů budoucího socioekonomického vývoje pro Českou republiku	6
Krok 1: Systematická rešerše existujících scénářů pro ČR a identifikace slabých signálů	8
Krok 2: Syntéza – první verze scénářů CZ-SSPs	8
Krok 3: Ko-design s experty z akademické sféry a z veřejné správy	9
Krok 4: Ko-design s experty z veřejné správy na národní a regionální úrovni	9
03 Scénáře budoucího socioekonomického vývoje CZ-SSPs do roku 2100	10
03.1 CZ-SSP1: Rovnováha	11
Klíčové charakteristiky scénáře	11
Přehled trendů ve scénáři	12
Horizont 1: současnost–2040	13
Horizont 2: 2040–2070	15
Horizont 3: 2070–2100	17
03.2 CZ-SSP3: Konflikt a rozpad	19
Klíčové charakteristiky scénáře	19
Přehled trendů ve scénáři	20
Horizont 1: současnost–2040	21
Horizont 2: 2040–2070	23
Horizont 3: 2070–2100	25
03.3 CZ-SSP4: Opevněné světy	26
Klíčové charakteristiky scénáře	26
Přehled trendů ve scénáři	27
Horizont 1: současnost–2040	28
Horizont 2: 2040–2070	30
Horizont 3: 2070–2100	31
03.4 CZ-SSP5: Všechny tváře růstu	33
Klíčové charakteristiky scénáře	33
Přehled trendů ve scénáři	34
Horizont 1: současnost–2040	35
Horizont 2: 2040–2070	37
Horizont 3: 2070–2100	39
04 Příležitosti a hrozby ve scénářích budoucího socioekonomického vývoje do roku 2100	41
05 Reference	46

01

Co jsou scénáře budoucího vývoje?

Scénáře budoucího vývoje představují užitečný nástroj pro **zkoumání budoucnosti a nejistot**, které s ní nevyhnutelně souvisí. Scénáře jsou **hypotetické** – popisují několik **možných variant** toho, jak by se mohla budoucnost odvíjet s ohledem na různé typy **hnacích sil**. Scénáře nelze zaměňovat za predikce (prognózy, předpovědi), protože nám neříkají, co se stane ani co je nejpravděpodobnější. Místo toho zachycují dynamické procesy a to, jak se mohou v čase navzájem ovlivňovat různé typy společenských, ekonomických, politických, technologických a environmentálních procesů. Díky tomu scénáře **rozšiřují naše uvažování o budoucnosti**, upozorňují na možná rizika i příležitosti. V současném světě **propojených geopolitických, ekonomických a klimatických krizí** tak mohou výrazným způsobem přispět k lepší připravenosti na budoucnost a jsou proto vhodným podkladem pro tvorbu politik a strategií.

Scénáře budoucího vývoje mohou být jak **kvantitativní** (tedy **modelování** možného budoucího vývoje hnacích sil) tak **kvalitativní** (tzv. **narativy**, tedy popis možných budoucích dynamik sociálních, ekonomických, technologických a environmentálních hnacích sil). Kvalitní scénáře by vždy měly:

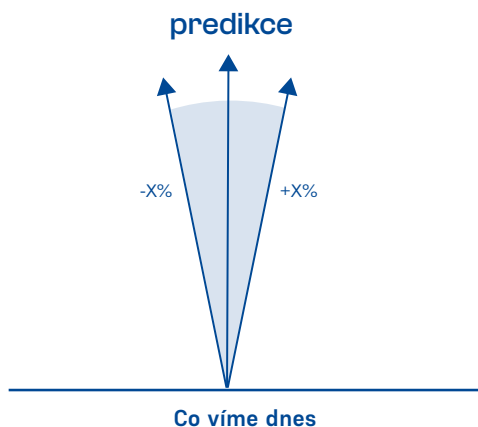
- (1) zahrnovat široké spektrum hnacích sil,
- (2) navazovat na megatrendy,
- (3) zohledňovat slabé signály, které by při dalším vývoji mohly mít silný vliv na směřování budoucnosti.

Takto vytvořené scénáře představují užitečný nástroj pro **datově podložené strategické uvažování** (ve veřejné i soukromé sféře) či **tvorbu politik**.

Obrázek 1: Rozdíl mezi projekcemi a scénářovým uvažováním

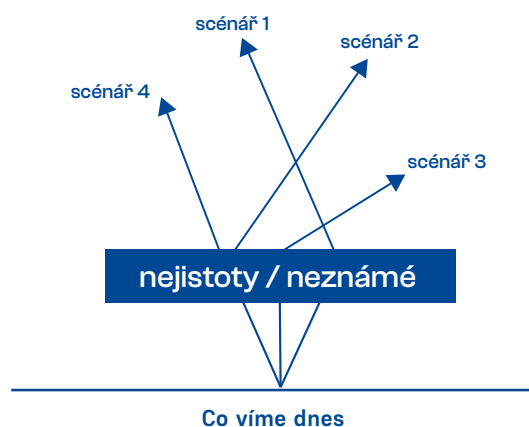
TVORBA PROGNÓZ

Plánování pro jedinou budoucnost

SCÉNÁŘOVÉ PLÁNOVÁNÍ

Plánování pro více možných budoucností

02

Vytváření scénářů budoucího socioekonomického vývoje pro Českou republiku

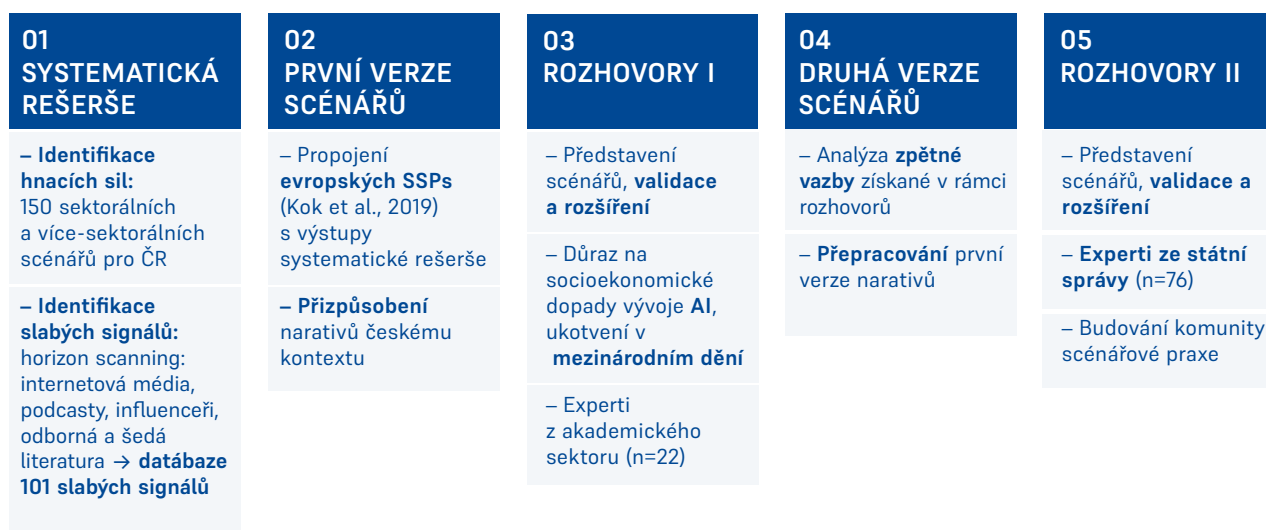
Scénáře budoucího socioekonomického vývoje byly vytvořeny na základě **rešerší existujících scénářů pro Českou republiku**, vyhledávání tzv. **slabých signálů** a rozsáhlého **ko-designového procesu** zapojujícího celou řadu **akademiček a akademiků a expertek a expertů z veřejné správy** na národní a regionální úrovni. Základem českých scénářů bylo portfolio globálně uznávaných Sdílených trajektorií socioekonomického vývoje (angl. Shared socioeconomic pathways – SSPs; O’Neil et al. 2017), zejména pak jejich evropská varianta (EUR-SSPs; Kok et al., 2019). Výsledkem popsaného procesu jsou české narativy **Sdílených trajektorií socioekonomického vývoje** (dále jen CZ-SSPs) do roku 2100:

- CZ-SSP1 Rovnováha
- CZ-SSP3 Konflikt a rozpad
- CZ-SSP4 Opevněné světy
- CZ-SSP5 Všechny tváře růstu

Tyto narativní scénáře jsou **vzájemně kontrastní** a ilustrují **potenciální extrémní dopady různých hnacích sil**. Nejsou hodnocením toho, co je dobré a co je špatné. Každý scénář však nabízí jiný pohled na to, co může v budoucnu ovlivnit naši schopnost řešit **společenské, ekonomické a environmentální výzvy**. Z tohoto důvodu chybí ve výčtu scénář SSP2 - Střední cesta, který popisuje „pouhé“ pokračování současných trendů. Celý proces přípravy scénářů CZ-SSPs ilustruje obrázek 2.

Tato publikace představuje finální verzi narativních scénářů CZ-SSPs. Každý scénář je rozdělen do tří časových horizontů (současnost–2040; 2040–2070; 2070–2100) a obsahuje detailní popis dynamických dějů. Součástí jsou také klíčové charakteristiky scénáře a tabulka uvádějící přehled trendů, směr a sílu jejich vývoje a jejich kvalitativní popis. Součástí scénářů CZ-SSPs je také rozšíření pro zemědělský sektor, které lze nalézt na tomto odkaze <https://zenodo.org/records/20829131>.

Obrázek 2: Postup tvorby scénářů budoucího socioekonomického vývoje pro Českou republiku CZ-SSPs

Krok 1:

Systematická rešerše existujících scénářů pro Českou republiku a identifikace slabých signálů

Prvním krokem celého procesu byla rešerše dostupných scénářů budoucího vývoje pro ČR. Bylo identifikováno celkem **150 relevantních scénářů** pocházejících jak z veřejného, tak ze soukromého sektoru. Svým zaměřením se tyto scénáře týkaly buď konkrétních sektorů (nejčastěji dekarbonizace) anebo více sektorů dohromady. Na základě existujících scénářů byly identifikovány klíčové hnací síly, které dále vstupovaly do tvorby scénářů CZ-SSPs.

Databáze scénářů a identifikovaných hnacích sil využitých pro tvorbu scénářů je dostupná na <https://zenodo.org/records/20736121>.

Tato systematická rešerše byla doplněna o **identifikaci tzv. slabých signálů**, tedy vynořujících se jevů, které se do budoucna mohou (ale nemusí) stát významným trendem či megatrendem¹. Slabé signály byly identifikovány pomocí **metody „skenování horizontu“²**, která byla aplikována na základě jasně stanovených kritérií pro výběr sledovaných zdrojů: (1) musí obsahovat kritický pohled na aktuální dění v České republice; (2) nesmí reprezentovat mainstreamové české médium, s výjimkou diskusních podcastů Českého rozhlasu; (3) nabízejí vhled do více či méně možných budoucích trendů; (4) byly publikovány v období 1. 1. 2023 - 30. 7. 2024. Na základě těchto kritérií byli metodě skenování horizontu podrobeni různí trendsetteři, influenceři, internetová média (včetně online archivů tištěných médií) a podcasty. Během skenování horizontu bylo identifikováno 82 slabých signálů. Ty byly na základě rešerše odborné a šedé literatury (např. reporty, výzkumné zprávy) obohaceny o dalších 29 slabých signálů.

Databáze slabých signálů využitých pro tvorbu scénářů je dostupná na <https://zenodo.org/records/20719296>.

Krok 2:

Syntéza – první verze scénářů CZ-SSPs

Identifikované hnací síly a slabé signály byly **systematizovány v databázi**, která sloužila jako základní stavební kámen **první verze scénářů CZ-SSPs**. Do stejné databáze byla zanesena také evropská varianta sdílených trajektorií socioekonomického vývoje EUR-SSPs podle Kok et al. (2019). Na základě tematické blízkosti byly v této databázi každá hnací síla a každý slabý signál přiřazeny k jednomu nebo více scénářům EUR-SSPs. Všechny hnací síly a slabé signály pro

¹ Příkladem slabého signálu mohou být situace, kdy v 70. letech 20. století byla přenesena první data mezi dvěma počítači. V tuto dobu se jednalo o okrajový jev, ve skutečnosti se však jednalo o zárodek dnešního internetu.

² Skenování horizontu je metoda používaná k zachycování raných náznaků možných budoucích změn, které zatím nejsou široce rozpoznány, ale mohou postupně nabývat na významu. Postup obvykle zahrnuje systematické sledování předem vybraných zdrojů (zejména médií), vyhledávání neobvyklých, nových či opakujících se témat a jejich následné vyhodnocení jako možných slabých signálů budoucích trendů.

daný scénář byly následně shrnuty a na jejich základě bylo navrženo **přizpůsobení evropské varianty pro český kontext**.

Krok 3:

Ko-design s experty z akademické sféry a z veřejné správy

První verze scénářů CZ-SSPs, která vznikla na základě kroků 1 a 2, byla dále **rozšířena a validována** během **individuálních rozhovorů s 22 expertkami a experty z akademické sféry**. Šlo o expertky a experty zaměřující se na oblasti ekonomie, sociologie, mezinárodních vztahů, politologie, klimatologie či ochrany životního prostředí. Během těchto rozhovorů se jednotlivé expertky/ti zabývali vždy jedním ze scénářů CZ-SSPs, který nejlépe odpovídal jejich odbornosti.

Rozhovory byly zaznamenávány a následně byly podrobeny **kvalitativní analýze**, která si kladla za cíl (1) odkrýt a diskutovat možné logické mezery ve scénářích, (2) identifikovat témata, která by měla být přidána či odstraněna z první verze scénářů CZ-SSPs. Na základě této analýzy byly **scénáře upraveny** a vznikla jejich **druhá verze**.

Krok 4:

Ko-design s experty z veřejné správy na národní a regionální úrovni

Druhá verze CZ-SSPs byla dále **validována a rozšiřována** společně s **expertkami a experty z veřejné správy** na národní a regionální úrovni. Za účelem individuálních a skupinových rozhovorů bylo identifikováno 115 vhodných expertek/tů, a to aplikací jednoho či více z následujících kritérií: (1) zástupkyně/ce českého ministerstva zodpovědná/ý za analytickou či strategickou agendu, (2) zástupkyně/ce Úřadu vlády zodpovědná/ý za průřezová témata a agendu propojující více sektorů, (3) zástupkyně/ce krajského úřadu zodpovědná/ý za plánování na krajské úrovni. Celkem bylo realizováno 45 **rozhovorů se 75 expertkami a experty**.

Během rozhovorů byly expertkám/tům představeny všechny čtyři scénáře CZ-SSPs a jejich specifika pro relevantní sektor (např. v případě rozhovorů se zástupkyněmi/ci z Ministerstva práce a sociálních věcí byla pozornost věnována zejména tématům spojeným s jejich agendou).

Všechny rozhovory byly zaznamenávány a následně podrobeny **kvalitativní analýze**, která se zaměřovala zejména na: (1) ověření změn ve scénářích a jejich logické koherence, (2) identifikaci sektorálních témat, která by měla být přidána anebo více zohledněna ve finální verzi scénářů CZ-SSPs; (3) identifikaci předpokladů pro uplatnění scénářů CZ-SSPs ve veřejné správě.

03

Scénáře budoucího socioekonomického vývoje CZ-SSPs do roku 2100

03.1 CZ-SSP1: Rovnováha

Klíčové charakteristiky scénáře

- Zelená konkurenceschopnost jako nástroj modernizace ekonomiky a průmyslu a technologického rozvoje; důraz na decentralizovanou energetiku založenou na obnovitelných zdrojích
- Postupný odklon od ekonomického růstu jako hlavního měřítka prosperity, důraz na zajištění vysoké kvality života (zdravá společnost, zdravé vztahy, zdravé životní prostředí)
- Daňová reforma zacílená na zdanění spotřeby zdrojů (materiál, energie) namísto práce a zboží
- Odpovědnost firem za negativní dopady jejich činnosti na společnost a životní prostředí, cílené omezování negativních externalit
- Vysoká kvalita života, sociální soudržnost a snižování nerovností napříč společnostmi i regiony, univerzální základní služby jako pilíře sociální stability
- Silné, otevřené a důvěryhodné instituce podporující transparentní vládnutí, dlouhodobé plánování a participativní rozhodování
- Proměna práce a společenských hodnot směrem k většímu ocenění péče, komunitního života, vzdělávání, kultury a vztahu k přírodě
- Společnost není zcela bez krizí, díky dobře nastaveným mechanismům ale dokáže mnohým z nich předcházet, řešit je anebo je alespoň mírnit
- Regulovaný rozvoj AI, digitalizace a dalších technologií jako nástrojů pro efektivnější správu, lepší služby a vyšší kvalitu života
- Zdravá krajina, regenerativní zemědělství a lokalizované potravinové systémy jako základ potravinové bezpečnosti a environmentální stability

Přehled trendů ve scénáři CZ-SSP1: Rovnováha

Typ hnací síly	Vývoj	Trend
Hodnotové nastavení	N/A	Změny k udržitelné a spravedlivé společnosti jsou taženy zároveň společností a institucemi; odpovědnost za kvalitu života je vnímána jako kolektivní i individuální záležitost; rovnocenná reprezentace hodnot různých kulturně-společenských skupin.
Mezinárodní spolupráce	↑ ↑	Velmi vysoká; globální spolupráce směrem k udržitelnosti
Síla institucí a veřejná správa	↑ ↑	Velmi silná; digitalizace procesů a využití AI, transparentnost a otevřenost vůči participaci obyvatel
Důvěra v instituce	↑ ↑	Velmi vysoká; instituce považovány za legitimní
Participace obyvatel	↑ ↑	Velmi vysoká; participace obyvatel na rozhodování a angažovanost
Lidská práva	↑ ↑	Velmi vysoké; pojetí lidských práv je rozšířeno (např. o právo na bydlení); systematická podpora rovných příležitostí pro všechny
Materiální a příjmové nerovnosti	↓	Nízké; daňová reforma (zdanění materiálů místo práce, zboží a služeb), příspěvky velkých firem do sociálního systému a systém UZS snižují nerovnosti mezi jednotlivci a regiony, ekonomicky znevýhodněné skupiny obyvatel jsou systematicky podporovány
Společenská soudržnost	↑ ↑	Velmi vysoká; společnost je soudržná a solidární a umí hledat řešení pro různé společenské výzvy
Populační trend	↓	Klesající; nízká porodnost, nízká úmrtnost, vysoký podíl stárnoucí populace
Imigrační trend	→	Stagnující
Urbanizační trend	→	Stagnující; rozvoj menších regionálních sídel, lidé upřednostňují život v blízkosti přírody
Míra regionálního rozvoje	↑ ↑	Velmi vysoká; rychlý rozvoj, podpora znevýhodněných regionů, vznik nových technologických center, dostupnost služeb i pracovních příležitostí
Míra ekonomického rozvoje	↑	Vysoká; důraz na zelenou konkurenceschopnost a stabilizaci ekonomiky, postupný odklon od HDP jako klíčové metriky, důraz na kvalitu života
Míra technologického rozvoje	↑ ↑	Velmi vysoká; zaměřený na zelené technologie a inovace
Míra rozvoje a využití AI	↑	Vysoká; AI se etabluje jako asistent, ne náhrada člověka; vývoj a užití podléhá regulacím zaměřeným na související etické a environmentální výzvy
Investice do zdravotnictví	↑ ↑	Velmi vysoké; zaměřené na holistické přístupy a péči o duševní zdraví
Investice do školství	↑ ↑	Velmi vysoké; zaměřené na reformu obsahu výuky i výukových přístupů, využívání technologií
Respekt k životnímu prostředí	↑ ↑	Velmi vysoký; silné spojení s přírodou

Tabulka 1: Přehled trendů ve scénáři CZ-SSP1

Horizont 1: současnost–2040

Napříč EU vzrůstají obavy spojené s bezpečností, energetickou soběstačností a ztrátou ekonomické konkurenceschopnosti. To způsobuje silný společenský a politický tlak proti prosazování pro-environmentálních politik. Původní program „zelené transformace“ se tak postupně proměňuje v program „zelené konkurenceschopnosti“. Důraz na rozvoj zelených technologií sice zůstává, je však vnímán především jako prostředek k posílení ekonomiky. Na evropské úrovni vznikají štedré finanční nástroje a pobídky zaměřené na technologické inovace a průmyslovou modernizaci ve strategických sektorech – zejména AI, digitalizace, obnovitelné zdroje a související infrastruktura (např. energetické sítě, sdílená data centra). S tím jde ruku v ruce rozvoj výroby vybraných produktů ve snaze konkurovat levným výrobkům pocházejícím z oblastí mimo EU (např. polovodiče, elektromobily nebo solární panely z Číny).

Česká politická reprezentace vnímá tento posun jako „konec zeleného diktátu“ a „návrat k normálu“, nová agenda zaměřená na konkurenceschopnost jí vyhovuje. Politici a zástupci průmyslu v tomto obratu vidí cestu pro posílení vlastního postavení v Evropě a rychle tuto linii přijímají. ČR navíc začíná vytvářet vlastní finanční schémata na podporu firem aktivních v zelených inovacích. Současně proudí i další podpora ve formě akceleračních programů a poradenských služeb pro zavádění nových technologií a obnovitelných zdrojů, které firmám pomáhají se zorientovat a překonat případné počáteční těžkosti.

Obnovitelné zdroje, které jsou čím dál více vnímány jako nejstabilnější cesta k energetické soběstačnosti a bezpečnosti (zejména díky nižší závislosti na dovozu fosilních paliv), se stávají hlavní složkou energetického mixu v EU i v ČR. Díky novým technologiím a politikám ze strany EU i státu se navíc posiluje výroba obnovitelné energie také na komunitní i individuální úrovni. Energetika se postupně decentralizuje, což je vzhledem k důrazu na energetickou bezpečnost celospolečensky vítaným modelem. Mimovolným dopadem těchto proměn je pozvolná cesta k dekarbonizaci české energetiky.

České firmy a výzkumné instituce se aktivně zapojují do evropských i národních inovačních programů a vidí v nich možnost, jak posílit exportní schopnosti a přilákat investice. Většina lidí tento posun podporuje, protože přináší nová pracovní místa, programy dalšího vzdělávání a rekvalifikací, a hlavně ekonomický růst. To jde ruku v ruce s novými vzdělávacími schématy, která jsou vnímána jako zásadní investice do lidského kapitálu a záruka konkurenceschopnosti, přičemž jsou podporováni zejména obyvatelé bývalých uhelných a jinak znevýhodněných regionů. Tyto změny v očích obyvatel ČR slibují vyšší kvalitu života a dodávají jim pocit, že na ně vláda nezapomíná. Podpora panuje i mezi liberální střední třídou, pro kterou jsou důležité i vedlejší environmentální přínosy.

Mladí lidé, kteří vnímají propojení společenských a environmentálních problémů jako zásadní pro vlastní ekonomickou budoucnost, se k současné situaci staví proaktivně. Někteří využívají podpory pro nově vznikající start-upy (vč. celoevropského networkingu talentů a inovací), které jsou napojené na nové sektory (informační a komunikační technologie – ICT, včetně AI a digitalizace; obnovitelné zdroje) a propagují zelené technologie jako trend spojený s prosperitou

a modernitou. Část mladé generace je také zastáncem širší transformace, která propaguje myšlenku hlubší proměny společnosti a nutnosti dosahování větších environmentálních cílů než jen pouhé zavádění zelených technologií.

Masivní investice do AI a digitalizace se stávají symbolem technologické suverenity Evropy, ale i jednotlivých států. Z hlediska státu, institucí a zaměstnavatelů je využití AI zaměřeno především na zvyšování efektivity a produktivity v průmyslu a sektoru služeb, ale pouze tam, kde to dává ekonomický smysl. AI se etabluje hlavně jako asistent, nikoli jako plná náhrada člověka. Nahrazuje rutinní práci, ale současně vytváří poptávku po nových kvalifikacích. Na evropské úrovni vznikají regulace AI, které jsou motivované ochranou stability trhu, lidských práv a bezpečnosti. Jejich cílem je předcházet monopolizaci na poli AI vývoje a vytvořit právní rámec pro její etické užívání.

AI a digitalizace proniká i do veřejné správy, kde představuje nástroj pro zvyšování efektivity, rychlosti rozhodování a transparentnosti – od efektivnějšího výběru daní, přes rychlejší úřední úkony až po omezování korupce. To výrazně zkvalitňuje podmínky pro další rozvoj firem. S AI a digitalizací také roste dostupnost procesů spojených s veřejnou správou (např. různé typy administrativních úkonů, ale třeba i volby či hlasování v referendech), přístup k informacím a důvěra ve stát. Spíše jako vedlejší efekt digitalizace a AI, než jako cílený politický záměr, se rozhodovací procesy stávají přístupnějšími a přehlednějšími pro širokou veřejnost. Ta má proto vyšší ochotu podílet se na chodu společnosti – od lokální až po národní úroveň.

Hlavním cílem místních samospráv se stává přilákat nové investory a talenty. To se týká i menších obcí v regionech, které se snaží investovat do dostupnosti služeb dříve dosažitelných pouze ve velkých městských centrech (kvalitní zdravotnictví, školství, ale i volnočasové aktivity). Města, kraje i stát navíc ve velkém investují do dopravní infrastruktury a vzájemné propojenosti, což je bráno jako známka ekonomického rozvoje, která navíc zvyšuje kvalitu života. To vše, v kombinaci s možností práce z domova, láká do regionů vysoce kvalifikované obyvatelstvo, a vznikají zde nová technologická centra.

Kvůli částečné degradaci životního prostředí způsobené environmentální krizí a předchozím nešetrným zacházením se zemědělskou půdou se zvedají otázky spojené se zajištěním potravinové bezpečnosti. Ve společnosti se usazuje myšlenka, že bez zdravé krajiny není možné produkovat zdravé a místní potraviny, protože to ohrožuje potravinovou suverenitu v důsledku větší závislosti na dovozu. Vznikají proto programy, které odměňují péči o krajinu, díky čemuž se do popředí začínají dostávat regenerativní a ekologické zemědělství a lokalizace produkce potravin. Rozšiřují se navíc inovativní technologie, jako je precizní zemědělství nebo vertikální farmy, které umožňují zvýšit produkci bez masivního záboru půdy za efektivnějšího využití zemědělských vstupů (voda, hnojiva apod). Krajina se pomalu začíná ozdravovat.

ČR se v rámci EU postupně stává významným producentem kvalitních zelených technologií. Pod vlivem EU, ale také společenské poptávky se začínají prosazovat monitorovací standardy pro firmy. Ty motivují firmy přispívat (finančně i nefinančně) k řešení otázek spojených se společenskými dopady jejich činnosti. Díky tomu vznikají návazná sociální opatření, jako jsou investice do vzdělávání, rekvalifikací a zdravotnictví. Ačkoliv ta jsou převážně rámována jako investice do produktivity, stability a zaměstnanosti, lidé je stále více vnímají jako cestu ke zvýšení vlastní kvality života. To přispívá mimo jiné i k rostoucí důvěře ve veřejné instituce a celkové změně smýšlení o systému veřejné správy. Veřejnost tak postupně přestává vnímat

zelené technologie a související opatření ve vzdělávání jen jako motor růstu, ale i jako zdroj širších celospolečenských a environmentálních přínosů. Tím se pomalu otevírá prostor pro odklon od čistě pragmaticko-ekonomické agendy směrem k pro-environmentálním hodnotám.

Horizont 2: 2040–2070

Evropská i česká ekonomika se díky předchozí modernizační vlně v podobě investic do strategických sektorů (ICT včetně AI, OZE, digitalizace, polovodiče) stabilizuje. Zelené technologie rapidně zlevňují, jsou efektivnější a masově rozšířené. Jejich význam a relevanci už nikdo nadále nerozporuje a jsou považovány za normu. Podobně jako ve zbytku Evropy, i v ČR postupně klesá důraz čistě na ekonomický růst a posiluje názor, že za kvalitou života nestojí pouze peníze, ale i bezpečnost, dobré mezilidské vztahy a zdravé životní prostředí. Toto přesvědčení posiluje i fakt, že projevy environmentální krize jsou i přes dílčí opatření čím dál tím častější a společnost si v plném rozsahu uvědomuje její negativní dopady. Zavádění lokálních, často přírodě blízkých adaptačních opatření (např. mokřady, remízky nebo aleje) naopak ukazuje, co vše zdravá krajina může přinášet (zdravější jídlo, čistší ovzduší, ale i prostor pro rekreaci) a jakými způsoby může přispět ke kvalitnímu životu. Ekonomické myšlení se proto přesouvá od „růstu za každou cenu“ k důrazu na stabilitu, odolnost a kvalitu života. HDP tak není jediným ukazatelem prosperity, stát se orientuje na monitoring zdraví a spokojenosti lidí.

Na evropské i národní úrovni je dále posilována kvalita a strategický management veřejné správy, díky čemuž se omezuje vliv fosilní lobby a korporací na rozhodování, prosazuje se silná antimonopolní politika. Další investice do AI a digitalizace umožňují vznik nových platforem pro veřejnou správu (např. rychlá shrnutí proběhlých diskusí a vyhodnocování vhodných řešení, podpora formulování názorů jednotlivců a skupin do výstupů vhodných pro rozhodování apod.), které jsou široce dostupné i na regionální a místní úrovni, vč. menších obcí a spolků. To dělá demokracii přímější a responsivnější vůči potřebám jednotlivců i větších komunit. Záměrně se tak posiluje demokratizace a transparentnost, díky čemuž občané dosahují silné pozice v rozhodovacích procesech. Občané jsou zároveň díky vysoké dostupnosti informací a rozmachu bezplatně dostupných médií vysoce informováni a lépe připraveni pro potřebná rozhodování. Procesy spojené s veřejnou správou jsou kompletně přenastaveny. Mezisektorové souvislosti jsou základem všech strategií a činností a napomáhají tak k formulaci společné vize postavené na společenské odolnosti.

Ve společnosti začíná rezonovat přesvědčení, že velké byznysy ovlivňují místa svého působení a mohou mít velmi negativní vliv na životní prostředí i na kvalitu života (např. místní znečištění, zastavování krajiny výrobními halami, ubývání vody kvůli přítomnosti datacenter). K tomu pomáhá i monitoring dopadů činností velkých firem, který pomáhá ke zvědomování si širších společensko-environmentálních souvislostí (jako jsou špatné pracovní podmínky, nevyhovující hygienické standardy atd.). Čím dál tím častěji se proto objevují hlasy, které volají po větší zodpovědnosti velkých byznysů za chod společnosti a po potřebě finanční redistribuce od těchto firem směrem k populaci. Tato volání jsou ze strany státu vyslyšena v podobě

komplexní reformy daňového systému – ukončuje se danění práce, naopak daně za spotřebovávané zdroje (materiál, energie) se nově stávají hlavní složkou zdanění. Tato proměna nezatěžuje státní rozpočet, jehož příjmy a výdaje se nemění, ale přeorientovává motivaci firem směrem k šetření a účelnému využívání zdrojů.

Zavádí se také systém univerzálních základních služeb (tzv. UZS), které zprostředkovávají základní služby potřebné k životu (tzn. bydlení, energie, základní potraviny, ale také sociální služby, zdravotnictví a školství). Financování UZS umožňuje jak nový daňový systém, tak částečné přímé financování ze strany velkých byznysů. To je založeno na výsledcích monitorovacích mechanismů, které firmám podle výše jejich výdělku a dalších parametrů určují minimální finanční příspěvek. Kromě toho velké byznysy přispívají i do dalších fondů určených na projekty podporující společenskou a environmentální stabilitu, které jsou demokraticky spravované v rámci participativního rozpočtování. Díky těmto mechanismům přerozdělováním bohatství začínají rychle klesat různé typy společenských nerovností (majetkové, příjmové, energetické apod). Banky investují pouze do projektů neškodících životnímu prostředí a poskytují půjčky pouze firmám, které vykazují pozitivní dopady na životní prostředí a společnost.

Kvalita života se stává hlavním indikátorem všech politik. Systém UZS umožňuje dostupnost kvalitních služeb napříč ČR a snižuje tak regionální nerovnosti. Bydlení se stává základním lidským právem, které stát díky UZS naplňuje, a je zajišťováno mimo jiné prostřednictvím podpory vzniku neziskových bytových společností. Obce v transparentní spolupráci se soukromým sektorem rozšiřují svůj bytový fond a aktivně přistupují k jeho rozvoji. Zásadní je kvalitní územní plánování ve městech i menších obcích, které je zaměřené na zvyšování životní úrovně – prázdné nemovitosti nacházejí nové využití pro společenské a kulturní účely, plošně se zavádějí adaptační opatření s využitím zeleno-modré infrastruktury. Nová výstavba využívá stavební materiály s nízkou uhlíkovou stopou a budovy jsou energeticky nenáročné. Vzniká hustá síť infrastruktury pro pěší i cyklisty, kvalitní hromadná doprava motivuje k postupnému opouštění individuálních automobilů. Díky zkvalitnění života ve městech a strategickému územnímu plánování dochází k omezení zástavby příměstských oblastí. Územní plánování zlepšuje podmínky pro produkci potravin ve městech pomocí dalšího rozšiřování ploch pro individuální zahradničení a pro nové komunitní zahrady. Rozvoj městského zemědělství se stává důležitým aspektem udržitelného městského plánování. Města i menší obce těží ze vzniku sousedských iniciativ a svépomocného zušlechťování městského prostředí.

Ke kvalitě života přispívá také AI a technologická automatizace, která umožňuje zkracování pracovního týdne bez ztráty produktivity, díky čemuž mají lidé dostatek času na péči o blízké, účast na společenském dění a rozhodování, i volnočasové aktivity. Společnost klade extrémní důraz také na genderovou rovnost ve všech aspektech života – od férových pracovních podmínek a rovnosti příležitostí až po lepší distribuci tzv. reprodukční práce (údržba domácnosti a úklid, péče o blízké včetně výchovy dětí, péče o seniory, či emoční podpora). Práce je sice stále důležitým aspektem života, ale není jeho hlavní hodnotou. Do popředí se dostávají sociální podniky a družstva, která dále propagují sociální soudržnost a zdravý životní styl. Zaměstnanecké akcie se jako nástroj sociální mobility stávají dostupnými napříč pozicemi ve firmách a jsou významné zejména v regionech ČR, které procházejí ekonomickou transformací a ve kterých vznikla nová technologická centra.

I nadále se zkvalitňuje školní i mimoškolní vzdělávání, do jejichž středu se dostává důraz na propojenost společnosti a životního prostředí. Díky digitalizaci se navíc v rámci vzdělávacích aktivit propojují lidé napříč regiony ČR. Zdravotní péče staví na holistickém přístupu. Velký důraz je kladen na duševní zdraví – a to jak léčbu, tak na prevenci vzniku duševních potíží. Ochrana duševního zdraví se stává novým pracovním standardem.

Díky zvyšující se poptávce po kvalitních a lokálních potravinách se rozvíjejí místní a regionální potravinové sítě, trhy se lokalizují. Tento posun je navíc podporován evropskou zemědělskou politikou, která odměňuje farmáře za zapojování se do podobných sítí. Kromě toho se mění preference spotřebitelů a jejich poptávka po živočišných produktech, což významně omezuje velkochovy drůbeže, prasat a skotu. Preferovaná je taková zemědělská produkce, která je co nejšetrnější k životnímu prostředí a která ctí motto „zdravé hospodářství – zdravá krajina – zdravá společnost“. Péče o krajinu prostřednictvím ekologických a regenerativních přístupů (vč. bio chovů a pastevectví) se stává společensky oceňovanou hodnotou a zároveň důležitým pilířem potravinové bezpečnosti. Lány monokultur prakticky mizí, nahrazuje je krajinná mozaika, čímž se zlepšuje zadržování vody v krajině, klesá spotřeba hnojiv, přibývá pestrost zemědělských plodin a zvyšuje se biodiverzita. Zavádí se také celá řada přírodě blízkých opatření, která podporují zdravou funkci krajiny.

Díky přenastavení priorit se ekonomický růst postupně zpomaluje. Společnost ani politická reprezentace to nicméně nevnímá jako riziko, protože kvalita života se dle ukazatelů spokojenosti obyvatel zvyšuje. Společnost není zcela bez krizí, díky dobře nastaveným mechanismům však dokáže mnohým z nich předcházet (např. chudoba, bezdomovectví), řešit je anebo alespoň mírnit.

Horizont 3: 2070–2100

Evropa i ČR vstupují do období, kdy materiální spotřeba trvale klesá a ekonomika je pouze minimálně náročná na zdroje a energii. Konkurenceschopnost země a její postavení na špičce Evropy jsou nadále udržovány prostřednictvím exportu kvalitních technologií. Důležitým rysem fungování společnosti je tlak na spravedlivé využívání a přerozdělování jejich přínosů a výnosů z jejich exportu. Cirkulární ekonomika a vysoká míra lokalizace výroby a služeb jsou jedním ze základních stavebních kamenů celospolečenského nastavení. Regiony v ČR si do značné míry zajišťují vlastní energii, potraviny i základní služby, přičemž jsou zároveň součástí evropské sítě sdílení zdrojů a know-how. Stabilitu společnosti udržují univerzální základní služby a silná progresivní daňová politika.

Umělá inteligence, digitální nástroje a obnovitelné zdroje energie jsou v této době plně demokratizovány a stávají se každodenní samozřejmostí – přístup k nim je široce zajištěn napříč regiony i sociálními skupinami. Na evropské úrovni fungují flexibilní instituce, které podporují stabilní spolupráci v klíčových oblastech, jako je doprava, produkce potravin, energetika a výzkum. Otázky životního prostředí jsou pevně začleněny do politik napříč sektory a stávají se základním rámcem pro rozhodování na všech úrovních.

Díky univerzálním základním službám, automatizaci výrobních procesů a nahrazení nekvalifikované práce roboty mají lidé jistotu bezpečného, zajištěného a kvalitního života a mohou se věnovat práci dle své preference a na základě vlastní seberealizace. Péče o rodinu a blízké, krajinu, komunitní aktivity i kulturní tvorba jsou společností oceňovány stejným způsobem, jako profesionální kariéra v jiných oborech, které již dříve nesly vysokou prestiž.

Rozvoj venkova a kvalitní život ve městech vedou k odklonu od extraktivních vztahů mezi jednotlivými regiony ČR, ale i globálně. Ty jsou nahrazovány důrazem na vzájemné dobré vztahy, a vysokou úrovní pro-sociálně a pro-environmentálně orientovaného smýšlení vyzdvihujícího sounáležitost napříč společnostmi. Společnost si je plně vědoma své závislosti na životním prostředí, a proto činí maximum nejen pro jeho zachování, ale i jeho prosperitu.

03.2 CZ-SSP3: Konflikt a rozpad

Klíčové charakteristiky scénáře

- Rozpad mezinárodní spolupráce, bezpečnostních struktur a světového řádu, narušení obchodu a ohrožení potravinové i energetické bezpečnosti
- ČR se vydává svou „vlastní cestou“ – návrat k fosilním palivům a neřízené těžbě nerostných surovin; postupné upadání do ekonomické izolace
- Investice primárně do zbrojení, militarizace inovací a veřejných investic, kolaps zdravotnictví, školství, sociálních služeb a základních funkcí veřejné správy
- Neregulovaný rozvoj AI a technologií jako nástrojů manipulace, kontroly, destabilizace a šíření nebezpečných informací, normalizace násilí
- Hluboká společenská fragmentace, vzájemné nepřátelství a fatalismus, informační chaos a ztráta důvěry ve vědu, výzkum i instituce
- Rozklad státních institucí a právního státu, rozmach korupce, rostoucí vliv mocných zemědělských uskupení ovládajících půdu a paramilitárních skupin napojených na zbrojní průmysl
- Prudký propad kvality života, vysoká potravinová nejistota, vznik nových vztahů mezi obyvatelstvem a mocnými zemědělskými uskupeními založených na výměně práce za ochranu a potraviny
- Degradace krajiny, odlesňování, znečištění, rozšiřování toxických a neobyvatelných území
- Postupný vznik malých sebeorganizujících se komunit a částečná spontánní regenerace opuštěných oblastí jako nouzové adaptační strategie v prostředí celkového rozpadu

Přehled trendů ve scénáři SSP3 – Konflikt a rozpad

Typ hnací síly	Vývoj	Trend
Hodnotové nastavení	N/A	Silně rozdělená a nesolidární společnost, převládá neochota se domluvit a dělat kompromisy; převažují fatalistické světonázory; společnost je manipulována mocenskými skupinami.
Mezinárodní spolupráce	↓ ↓	Velmi nízká; éra konfliktů, postupný rozpad EU a NATO
Síla institucí a veřejná správa	↓ ↓	Velmi slabá; nedostatek zdrojů a rychlý rozpad institucí, vysoká korupce, nástup nových forem společenského zřízení a mocenských skupin jednajících bez ohledu na širší společenské zájmy
Důvěra v instituce	↓ ↓	Velmi nízká; rozmach dezinformací, manipulace populací, část obyvatel preferuje život mimo systém
Participace obyvatel	↓ ↓	Velmi nízká; obyvatelé nemají zájem ani vliv na rozhodování
Lidská práva	↓ ↓	Velmi nízká; nezájem o jejich dodržování ze strany vládnoucích skupin, lidská práva postupně zanikají
Materiální a příjmové nerovnosti	↑ ↑	Velmi vysoké; zánik střední třídy, extrémní korupce, mocenské skupiny se záměrně obohacují na státním a veřejném majetku
Společenská soudržnost	↓ ↓	Velmi nízká; názorová a politická roztříštěnost populace, společenská nevraživost vůči různým skupinám lidí, ke konci století se objevují sebe-organizované skupiny
Populační trend	↓	Klesající; vysoká porodnost, vysoká úmrtnost, nízký podíl stárnoucí populace
Imigrační trend	↓	Klesající; ČR není atraktivní pro imigranty, zároveň malá část populace emigruje z ČR do bohatších oblastí Evropy
Urbanizační trend	↓	Klesající; špatné podmínky ve městech, stěhování obyvatel do příměstských oblastí, neřízená suburbanizace
Míra regionálního rozvoje	↓ ↓	Velmi nízká; rozpad místních samospráv a územní celistvosti, regiony v područí mocenských skupin
Míra ekonomického rozvoje	↓ ↓	Velmi nízká; ekonomická izolace, investice primárně do zbrojení
Míra technologického rozvoje	→	Střední; pouze pro vojenský sektor
Míra rozvoje a využití AI	→	Střední; deregulace správy a vývoje, využívána primárně ve zbrojních systémech a k šíření dezinformací
Investice do zdravotnictví	↓ ↓	Velmi nízké; rozpad zdravotnického systému, rozmach lidového léčitelsví
Investice do školství	↓ ↓	Velmi nízké; rozpad školství, klesající gramotnost
Respekt k životnímu prostředí	↓ ↓	Velmi nízký; narušený vztah člověka a přírody

Tabulka 2: Přehled trendů ve scénáři CZ-SSP3

Horizont 1: současnost–2040

Po období relativní stability se i v ČR čím dál více projevují sílící vícečetné krize, které se navzájem posilují. Státy napříč EU nenacházejí shodu při řešení klíčových výzev. Pozice EU se postupně oslabuje a ustupuje ze svých cílů.

ČR se kompletně odklání od zelené transformace a dalších společných politik EU. Vrací se zpět k neřízené těžbě zbývajících zásob uhlí, přistupuje k těžbě lithia. Energeticky čisté technologie, stejně jako mitigační politiky jsou na ústupu, je ukončena podpora obnovitelných zdrojů energie. Směřování ČR se stává pro zahraniční investory nečitelné a nevyzpytatelné, což vede k odlivu a zmrazování dalších investic. Země se dostává do ekonomické izolace, rychle ztrácí konkurenceschopnost a zaostává v technologickém vývoji. Stoupající mezinárodní napětí zvyšuje riziko ozbrojeného konfliktu a rozpadu mezinárodního obchodu. To zásadně zvyšuje ceny energií a potravin a vede k posilování zbrojního průmyslu. Do vývoje a výzkumu souvisejícího se zbrojnými systémy (vč. těch založených na AI) se přesměrovává většina investic a energie, naopak civilní průmyslové inovace začínají stagnovat.

Do popředí se dostávají populistické a antisystémové strany, které slibují rychlá, jednoduchá a bezbolestná řešení mnohočetné krize. Ačkoliv všechny apelují na domnělé hájení národních zájmů, jejich motivace a záměry jsou různorodé a často protichůdné. Politická situace v zemi se tříští a vede k celkové společenské deziluzi a vzájemné nedůvěře. Politická rozhodnutí jsou stále více odtržená od reality a vědeckých důkazů. Vzniká dojem, že nelze ničemu věřit a rozmáhá se informační chaos. K tomu všemu přispívá neregulovaný rozvoj AI, včetně prolomení jejich bezpečnostních prvků a plošného opouštění etických zásad v původních modelech. Generativní AI se masivně zneužívá k šíření dezinformací.

Tato atmosféra nejistoty vytváří podhoubí pro dezinformátory a manipulátory, kteří získávají hlavní slovo ve směřování veřejné diskuse. Sociální sítě se stávají prostorem pro podněcování davových psychóz, kde významnou roli hrají influenceři, dezinformátoři a trollové. Společnost je roztříštěná, dochází k nárůstu ekonomické nerovnosti a s ní spojené kriminality, drogové závislosti a domácího násilí. Zesiluje nevraživost vůči menšinám i mezi menšinami navzájem (např. Romové vs Ukrajinci). Lidé se stále více uchylují k individualismu a hledají únik ze společenské krize v životě „mimo systém“ (např. prepperi připravující se na mimořádné události). Jakákoliv rovnost příležitostí a důstojnost se stávají nedostupným luxusem, mizí pocit bezpečí a jistoty.

Upadající konkurenceschopnost českého průmyslu vede k postupnému krachu různých sektorů výroby, jistá míra inovací probíhá pouze v oblasti vojenských technologií (např. drony, autonomní systémy). V ostatních sektorech postupně zaniká většina pracovních míst, zůstávají jen špatně placené a nekvalifikované pozice ve výrobě navázané na zbrojní průmysl. Nezaměstnanost skokově roste, lidé přicházejí o své úspory, podíl střední třídy se snižuje, nerovnosti se dále prohlubují, ekonomika se propadá do recese a je paralyzována bojem o zdroje. Stát má prostředky jen na nejzákladnější fungování, které zajišťuje hlavně ze setrvačnosti. Vzdělávací, zdravotnický, i sociální systém se postupně hroutí.

Zhoršující se podmínky a ekonomická náročnost života ve městech vedou ke stěhování obyvatel na jejich okraje. Dochází tak k neřízené suburbanizaci a vznikají satelity bez základní občanské vybavenosti (např. školy). Přírodní oblasti a zeleň jsou bez jakéhokoliv plánování zabírány pro bydlení a dopravní infrastrukturu. Nemovitosti i infrastruktura jsou kvůli častým přírodním katastrofám v některých oblastech nepojistitelné, jejich poškození proto stále častěji vede k ekonomickým ztrátám, neschopnosti splácet hypotéky a postupně až ke kolapsu trhu s bydlením.

Mnoho lidí také hledá soběstačnost na venkově a jsou nuceni měnit dosavadní způsob života. Ve venkovských oblastech vznikají nové komunity, které hledají cestu z nouze. Tyto nové formy životního stylu se však často dostávají do konfliktu s životní realitou starousedlíků. Příliv nových obyvatel navíc zvyšuje tlak na pracovní trh a na dostupné zdroje (hlavně na zemědělskou půdu), což vyvolává napětí a nevraživost.

Kvůli narušení mezinárodního obchodu klesá dovoz potravin a potravinová bezpečnost ČR je ohrožena. Proto panuje snaha o intenzifikaci zemědělské produkce, jejímž cílem je vyprodukovat co nejvíce potravin za co nejkratší dobu. V zemědělství rychle dochází k útlumu jakýchkoliv šetrných postupů, v honbě za co nejvyššími výnosy se půda intenzivně využívá – aplikuje se velké množství hnojiv a pesticidů a používá těžká mechanizace. Výroba se navíc zaměřuje pouze na několik plodin, které se snadno skladují a jsou relativně nenáročné na pěstování (obilniny, olejniny, brambory a zelí). Tento přístup má za následek rychlou degradaci půd, která vyžaduje další aplikaci agrochemikálií. Kvůli rostoucím vstupním nákladům rychle zanikají drobní farmáři a zemědělská produkce se koncentruje mezi hrstku velkých zemědělských podniků, které často ovládají i výrobu tolik potřebných agrochemikálií. Cena potravin roste zrychlujícím se tempem.

Vztah mezi člověkem a přírodou se narušuje a ta je stále více chápána pouze jako zdroj, který je nutné bez omezení využívat. Slábnoucí environmentální regulace, neřízená těžba a růst zbrojního průmyslu vedou k vyčerpávání přírodních zdrojů a degradaci ekosystémů. To prohlubuje environmentální krizi, kterou jsou nejvíce zasaženy části ČR poškozené těžbou a intenzivním zemědělstvím. Extrémní projevy počasí se objevují častěji a jsou závažnější, což dále oslabuje odolnost společnosti.

Probíhající společenské změny postupně vedou k období „permanentní šedi“ – nejednoznačnému období mezi válkou a mírem. Konflikty vznikají na mnoha úrovních (od lokálních po regionální), pod různými záminkami (např. zdroje, území, ale i příslušnost k názorovým skupinám či idejím). Kvůli AI a šířeným dezinformacím, pokročilým vojenským technologiím a autonomním systémům jsou konflikty často uměle udržovány bez snahy o hledání funkčního řešení. Posouvá se vnímání konfliktu ve společnosti – pokud civilní lidské ztráty zasahují jen protivníka, přestávají být vnímány jako problematické.

V ČR pomalu zaniká demokratický systém, veřejná správa se postupně rozpadá a decentralizované samosprávy jsou odkázány samy na sebe a snaží se udržet při životě. Řada aktérů zneužívá této situace k vlastnímu prospěchu. Organizovaný zločin prorůstá dovnitř státu i do fungování obchodu, právní stát upadá. Korupce, nezákonné zisky a šedá ekonomika bují, zatímco běžní lidé trpí nedostatkem a musí se o sebe postarat sami.

Horizont 2: 2040–2070

Na mezinárodní úrovni dochází vlivem dlouhodobé krize, neřešených problémů a mocenských zájmů k rozkolu mezinárodního společenství. EU a NATO se rozpadá a svět směřuje k vojenskému konfliktu. Oslabená a izolovaná ČR se ocitá v područí silnějších států a lavíruje mezi jednotlivými mocenskými bloky. Tyto státy se vměšují do vnitropolitického nastavení a financují loutkovou vládu, která má ČR oficiálně reprezentovat a navenek uchovávat zdání demokratického režimu. Do jejího čela se dostávají charizmatičtí politici napojení na zahraniční mocnosti, kteří usilují především o vlastní vliv. Ačkoli politici udržují navenek fasádu demokracie, v praxi dochází k omezování občanských svobod, potlačování progresivních hodnot a útlaču menšin. ČR se pro silnější země stává odkladištěm nechtěného: odpadů, toxických látek a místem k deportování nepohodlných osob a zločinců.

Dochází k vylidňování nejchudších regionů, lidé migrují za prací a lepšími podmínkami v rámci ČR. Vzdělanější a bohatší lidé emigrují do bohatších nebo stabilnějších evropských zemí a později i mimo Evropu. Lidé z měst, kde nekontrolovaně bují kriminalita, odchází hledat živobytí na venkov. Většinu úrodné půdy však ovládají mocná zemědělská uskupení, která se rekrutovala z řad zaniklých zemědělských podniků. Velká část venkovské společnosti se ocitá v neo-feudálním systému, ve kterém mocná zemědělská uskupení výměnou za těžkou a špatně placenou práci nabízí ochranu před kriminálními gangy i sebou navzájem. Tento model se postupně šíří nejen na venkov, ale i do menších měst, která se ocitají mimo dosah zbývající státní správy.

Nedostatek investic a uzavřenost mezinárodních trhů vede k tomu, že nové technologie se ve větším měřítku nevyvíjejí a zbytky průmyslu jsou odkázány na zastaralá a energeticky náročná řešení a postupy.

Zásoby uhlí se postupně vyčerpávají, lidé se přeorientovávají na jednoduché technologie využívající obnovitelné zdroje (např. vodní a větrné mlýny) a na nadměrnou těžbu a spalování dřeva, což přispívá k další degradaci krajiny. Samostatnou kapitolou zůstává zbrojní průmysl, který je v kontextu narůstajících konfliktů jediným sektorem, do něhož proudí omezené finance (často ze zahraničí) a ve kterém se odehrávají technické inovace. Do zbrojního průmyslu zároveň prorůstá organizovaný zločin, který vnímá obchod se zbraněmi jako skvělou obchodní příležitost. Vznikají paramilitární skupiny napojené na zbrojní průmysl, které si kladou za cíl ovládnout co největší území.

Žoldáci se rekrutují z rozsáhlé řady nezaměstnaných lidí, válčení se stává jedním z mála zdrojů obživy. Tyto paramilitární skupiny zároveň vědomě přizívají napětí mezi jednotlivými mocnými zemědělskými uskupeními – prodávají jim zbraně a podněcují konflikty, protože trvalá nestabilita zajišťuje jejich mocenský a ekonomický vliv.

Územní celistvost ČR se postupně rozpadá, vzniká několik dílčích regionů, přičemž se vydělují tři hlavní mocenské skupiny, které mají přístup ke klíčovým zdrojům – pro-forma vláda kontrolující přístup k zahraničním zdrojům, mocná zemědělská uskupení disponující půdou a potravinami a kriminální gangy napojené na

zbrojní průmysl. Některé příhraniční oblasti se z vlastní iniciativy chtějí připojit k sousedním zemím.

Rostoucí mezinárodní napětí a boj o moc v rámci ČR dále proměňují také systém produkce potravin. Mezinárodní trhy kolabují a lidé v ČR jsou odkázáni pouze na lokální produkci, která je ovládána mocnými zemědělskými uskupeními. Ta navíc část své produkce odvádí paramilitárním skupinám, které jim za to poskytují ochranu. Díky tomu je zemědělství takřka neschopné uspokojit poptávku běžné populace. Lidé jsou tak de facto závislí na přidělovém systému, který jim zajišťují buď kriminální gangy anebo mocná zemědělská uskupení výměnou na nevolnickou práci. Část obyvatel na venkově se uchyluje k pokusům o samozásobitelství a snaží se fungovat nezávisle. Nestabilitu celého potravinového systému navíc oslabují konflikty mezi jednotlivými zemědělskými uskupeními, která využívají informace o očekávaných sklizních či pěstovaných plodinách k eskalaci vzájemných konfliktů.

Životní prostředí je degradované, zejména kvůli intenzivnímu odlesňování, těžbě a intenzivnímu zemědělství, které využívá řadu toxických (dříve zakázaných) látek, ale i kvůli následkům zbrojení a postupujících konfliktů. Válčení a těžká technika dále ničí půdu, vegetaci a vodní zdroje a zanechávají za sebou zbytky munice, toxických látek, paliv a těžké kovy. Vznikají tzv. „brownfields“ – území zatížená vojenskou činností a průmyslem, která jsou kompletně vytěžená a často neobyvatelná.

Kvůli chybějícímu systému zdravotnictví a nedostupnosti lékařské péče, ale také kvůli nedostatku potravin, jejich nízké kvalitě a špatné výživě lidé umírají dříve. Odpověď se do jisté míry stává lidové léčitelské, které zažívá rozmach – nastupují léčitelé, ale i šarlatáni, kteří mají vliv a šíří iracionální postoje ve společnosti. Roste zájem o náboženství, ale také o spiritualitu, lidé se uchylují k rituálům a magii, ve kterých hledají únik od reality a každodenních problémů. V důsledku environmentálních krizí, extrémních projevů počasí, katastrof a nefungujícího zdravotnictví narůstá četnost tropických nemocí (dengue, zika, schistosomóza) a nemocí typických pro minulost (záškrt, černý kašel atd.).

Rozklad sociálního a zdravotního systému i vzdělávacích institucí vede k následnému rozvoji komunitní péče a domácího/komunitního vzdělávání. Díky tomu se lidé sdružují do větších skupin a nukleární rodina začíná pozbývat významu. Systém státní správy je v konečném rozkladu.

Autonomní zbraňové systémy využívající AI a operující bez zásahu člověka způsobují masivní ztráty civilistů v oblastech vyhrocených konfliktů. Za tyto činy nechce nikdo převzít odpovědnost a není zájem AI zbraňové systémy regulovat. Válka je vnímána především prizmatem materiálních a ekonomických škod, například zničených dronů či robotických jednotek, škody na životech jsou irelevantní. V kombinaci s rostoucí poptávkou po nasazování autonomních zbraní to dále snižuje zábrany k rozpoutání nových konfliktů a přispívá k eskalaci těch stávajících. Globální krize je posílena i hrozbami spojenými s biologickými zbraněmi a bioterorismem. Jejich výroba je čím dál hůře kontrolovatelná, mimo jiné proto, že AI lze snadno zneužít k získávání informací a postupů potřebných pro jejich vývoj. AI je zároveň využívána jako nástroj ke kontrole populace a omezení svobod.

Horizont 3: 2070–2100

V situaci celkového rozpadu společnosti se definitivně upevňuje moc kriminálních gangů a mocných zemědělských uskupení, která zůstávají jednou z posledních organizovaných skupin a vykořisťují obyvatelstvo. Rozsáhlé oblasti jsou degradované, neobyvatelné a zcela vylidněné v důsledku environmentálních krizí (např. extrémní sucho, půdní eroze nebo vysoká toxicita) doprovázených extrémními projevy počasí (např. požáry, záplavy, vlny veder).

Vylidněná města jsou zmítána kriminalitou, dochází k chátrání staveb a jejich opětovnému obsazování různými organizovanými skupinami. Na venkově, ale i v nově vznikajících městských komunitách sílí sebeorganizace. Malé sebeorganizované skupiny, které se snaží hospodařit na opuštěných a neúrodných či odlesněných územích, bojují o svou samostatnou existenci. Často se ocitají v napjatém vztahu s kriminálními gangy a mocnými zemědělskými uskupeními, které usilují o kontrolu nad zdroji, a zároveň mezi sebou soupeří o omezené prostředky.

Lidé jsou přímo závislí na přírodních zdrojích ve svém bezprostředním okolí, jejich množství je ale na kritické úrovni. Většina obyvatel hledá způsob, jak vyjít s málem. Některá opuštěná území postupně začínají zarůstat odolnou vegetací schopnou přežít v toxickém nebo na živiny chudém prostředí, dochází tak k určité formě přirozené regenerace krajiny. Část populace se proto navrácí do těchto oblastí, kde zakládají komunity a malé osady s cílem obnovit živobytí v souladu s tím, co příroda ještě nabízí. Spirituální hnutí, která doposud nabízela únik od reality, se postupně proměňují v nová náboženství. Ta dávají lidem rámec, jak si vysvětlovat chaos a utrpení kolem sebe, a zároveň poskytují pocit sounáležitosti a naděje v prostředí, kde státní struktury zcela selhaly.

03.3 CZ-SSP4: Opevněné světy

Klíčové charakteristiky scénáře

- Technooptimismus jako řešení narůstajících krizí, masivní investice do zelených technologií
- Propojování velkých technologických firem a vládnoucích vrstev, vznik oligarchických vrstev
- Rozhodování na základě zájmů kapitálu bez ohledů na většinovou společnost
- Prohlubující se nerovnosti a zánik střední třídy, rozdělení společnosti na vládnoucí vrstvy disponující většinou bohatství (tzv. elity) a zbytek populace závisející na práci pro elity (tzv. masy)
- Elity se díky technologickým inovacím izolují do zelených oáz, které jsou prostorově oddělené od nevyhovujících okrajových čtvrtí pro masy
- Změny na trhu práce kvůli AI a automatizaci, kolaps kvalifikovaných profesí, většina společnosti pracuje v zakázkové ekonomice (gig economy)
- Privatizace veřejných služeb a infrastruktury; kvalitní zdravotnictví, vzdělávání a péče je dostupná pouze pro elity
- Monopolizace AI a technologického vývoje, omezený přístup k technologiím a informacím pouze pro elity
- Zhoršující se životní podmínky většiny populace, zdravotní rizika a dopady klimatických změn koncentrované v oblastech obývaných masami
- Politický odpor kontrolován elitami pomocí AI a technologií, i přesto vznik drobných skupin odporu a zárodků nové společnosti

Přehled trendů ve scénáři CZ-SSP4: Opevněné světy		
Typ hnací síly	Vývoj	Trend
Hodnotové nastavení	N/A	Silně nerovná společnost; vyznávání individualistických hodnot spojených s osobní zodpovědností a důrazem na zásluhovost; rozpad společenských vazeb a sociálních jistot; snahy části společnosti usilující o změnu jsou ze strany elit potlačovány.
Mezinárodní spolupráce	↑ ↑	Velmi vysoká; propojení elit na mezinárodní úrovni
Síla institucí a veřejná správa	↑ ↑	Velmi silné; společenská správa vedena shora dolů, rozhodování ve prospěch elit na úkor většinové společnosti, oligarchizace
Důvěra v instituce	↓ ↓	Velmi nízká; deziluze ze způsobu vládnutí, důvěra ve stát, instituce a vědu mizí
Participace obyvatel	↓ ↓	Velmi nízká; angažovanost obyvatel klesá, vláda elit participaci většiny obyvatel neumožňuje
Lidská práva	↓ ↓	Velmi nízká; systematicky oslabována, kontrola pohybu a informačních toků, potlačování společenského organizování
Materiální a příjmové nerovnosti	↑ ↑	Velmi vysoké; extrémní nerovnosti, většina populace se propadá do chudoby
Společenská soudržnost	↓	Nízká; fragmentovaná a letargická většinová společnost, elity spolu úzce spolupracují
Populační trend	↓ ↓	Silně klesající; nízká porodnost, střední míra úmrtnosti, vysoký podíl stárnoucí populace (zejména mezi elitami)
Imigrační trend	→	Stagnující; silně regulovaná imigrace
Urbanizační trend	↑ ↑	Silně rostoucí; elity se uzavírají v luxusních zelených čtvrtích, masy živoří ve slumech
Míra regionálního rozvoje	↓	Nízká; rozšiřování nůžek – bohaté oblasti napojené na elity vzkvétají, většina regionů upadá
Míra ekonomického rozvoje	↑ ↑	Velmi vysoká; pouze ve prospěch elit, masy jsou závislé na zakázkové práci a žijí v chudobě
Míra technologického rozvoje	↑ ↑	Velmi vysoká; rozvoj zelených technologií umožňujících soběstačnost, nedostupný většinové populaci
Míra rozvoje a využití AI	↑ ↑	Velmi vysoká; deregulace správy a vývoje, kvalifikované pozice nahrazeny AI, využívání k upevnění moci elit a ke kontrole populace
Investice do zdravotnictví	↑ ↑	Velmi vysoké; pouze ve prospěch elit, nedostupné většinové populaci
Investice do školství	↑ ↑	Velmi vysoké; pouze ve prospěch elit, nedostupné většinové populaci
Respekt k životnímu prostředí	→	Střední; management životního prostředí prostřednictvím technologií v blízkosti bohatých center, v dalších oblastech silná degradace

Tabulka 3: Přehled trendů ve scénáři CZ-SSP4

Horizont 1: současnost–2040

Narůstající a vzájemně se posilující vícečetné krize vyžadují reakci společnosti, při které vítězí technologický optimismus. Velké firmy masivně investují do výzkumu a vývoje zelených technologií a inovací v energetice a dalších sektorech – ty jsou vnímány nejen jako výhodná obchodní příležitost a budoucí zdroj zisků, ale také jako prostředek pro posílení vlastního vlivu na národní i mezinárodní úrovni. Několik rychle rostoucích firem zároveň vyvíjí tlak na politiky jak v ČR, tak na úrovni EU, aby jim přizpůsobili investiční schémata a podpůrné balíky výměnou za možnost podílet se na finančních výnosech. Formuje se tak nová obchodně-politická elita, která stojí za rychlým vývojem nejmodernějších technologií a AI, zejména v oblastech dopravy, zemědělství, energetiky a zdravotnictví. Ačkoli tento rozvoj přispívá k omezování emisí skleníkových plynů, jeho plánování probíhá převážně za zavřenými dveřmi mezi velkými byznysy a politiky bez širší účasti veřejnosti.

Jednotlivé státy postupně posilují své rozhodovací pravomoci na úkor mezinárodních mechanismů a institucí. Prvky zelené transformace zdůrazňující spravedlnost v důsledku slabého regulačního rámce selhávají – programy tak běží dle zájmů firem. V návaznosti na obchodní příležitosti spojené se zelenou transformací jsou velkými firmami „udržitelnost“ a „soběstačnost“ v technologiích i nadále podporovány – nikoli však proto, aby se staly skutečným řešením společenských a environmentálních problémů, ale aby elitám umožnily nezávislost na vnějším světě. Za absence regulace dochází k rapidnímu nárůstu zisků úzkého okruhu velkých firem, dále roste jejich moc i vliv na politiku a dochází tak k oligarchizaci.

Vliv široké společnosti na rozhodování rychle klesá. Veřejná správa v ČR čím dál více ignoruje celospolečenské zájmy a potřeby většiny obyvatel. Důvěra mezi lidmi je na ústupu, společnost se začíná fragmentovat a lidé se uzavírají do svých sociálních bublin. Deziluze ze způsobů politického vedení snižuje občanskou angažovanost a mizí důvěra ve stát, instituce a vědu. České obchodně-politické elity však využívají této situace ke svému prospěchu – s cílem dalšího upevnění vlivu a postavení na mezinárodním poli uzavírají obchodní dohody o činnostech, které zahraniční partneři chtějí přesunout na východ Evropy, protože jsou v západní Evropě nežádoucí (např. ukládání jaderného odpadu nebo zastavování zemědělských ploch energeticky náročnými datacentry). Díky těmto dohodám elity kumulují další zisky, bez snahy o jejich přerozdělení směrem k většinové společnosti.

Také mezi jednotlivými kraji a městy v ČR se nadále prohlubují nerovnosti. Kvalita života v bohatých částech měst roste díky kvalitnímu plánování, které se snaží zmírňovat dopady environmentálních krizí. Díky propojené politické i investiční podpoře elit se staví chytré a uhlíkově neutrální budovy, pro které se využívají nejmodernější zelené technologie a vznikají exkluzivní čtvrti s modro-zelenou infrastrukturou a kvalitními službami. Do těchto vzkvétajících částí měst se stěhují i bohatší vrstvy z regionů, které chtějí využít jejich blízkost k centrům rozhodování a moci. Do měst přicházejí za prací i další skupiny obyvatel, nacházejí však většinou pouze dočasné a špatně placené pozice, často ve formě nejisté krátkodobé práce na zakázku (gig economy). Zdražující bydlení, služby a nové zelené technologie v luxusních čtvrtích jsou pro mnohé nedostupné, což činí život

starousedlíků i chudších nově příchozích finančně neúnosným. Jsou vytlačováni do méně lukrativních a okrajových čtvrtí, které se rychle rozrůstají. Prostorová segregace je dále urychlena privatizací veřejných služeb a jejich vysokých cen i v okrajových částech měst. I v dalších znevýhodněných částech republiky kvalita života postupně upadá v důsledku chybějících prostředků a odlivu mozků do bohatších center.

V bohatých oblastech a vrstvách společnosti se technologický rozvoj dále promítá do inovací v dopravě, včetně elektrifikace osobní dopravy a do rozšiřování infrastruktury pro nabíjení elektromobilů. Tam, kde elektrifikace dopravy není výhodná, nastupuje využívání inovativních paliv. Jako doplněk v dopravě či záchranářství se prosazují drony. V důsledku financování tohoto vývoje ze strany soukromého sektoru a privatizaci dopravních společností se však ceny těchto služeb zvyšují.

Pokračující investice do zelených technologií vedou také k proměně energetiky. Probíhá přechod na zelenou energetiku, rozvíjí se nové zdroje energie, možnosti jejího ukládání a rozšiřují se inteligentní energetické sítě. Tento vývoj umožňuje decentralizaci energetických systémů – v důsledku nedostatku regulace ale tento vývoj nepřináší výhody pro celou populaci, ale pouze pro ty, kteří si mohou vlastní zdroje dovolit. Z toho těží hlavně elity, které v neregulované decentralizaci energetiky spatřují další příležitost pro posílení vlastní nezávislosti na zbytku společnosti.

Investice do technologických inovací proměňují i zdravotnictví, ve kterém dochází ke zkvalitnění a zefektivnění procesů za pomoci využití AI, např. prostřednictvím sebediagnostiky nebo online lékařské a terapeutické péče. AI a nové technologie se začínají aktivně využívat také ve školství. Online výuka a telemedicína zpočátku usnadňují přístup ke kvalitní zdravotnické péči a studiu i v odlehlejších částech ČR. Tyto služby se však postupně zpoplatňují na bázi drahého předplatného, v důsledku čehož má většina lidí přístup pouze k základním funkcím.

Inovace se promítají také do zemědělského sektoru, kde na významu nabývá rozvoj precizního zemědělství. Tento přístup a s ním spojené technologie jsou však extrémně finančně náročné. Ačkoliv dotace existují, jsou šité na míru spíše velkým zemědělským podnikům, a proto z nových technologií těží převážně ony. Drobní a ekologičtí zemědělci na zemědělské dotace většinou nedosáhnou (např. kvůli požadavku na minimální rozlohu) – jejich schopnost obstát na trhu se tak postupně snižuje, klesá i jejich produkce. V důsledku toho menší zemědělské podniky ve velké míře krachují.

Rozvoj AI probíhá výhradně pod vlivem technologických elit a dochází proto k monopolizaci. Na mezinárodním poli AI vyvíjí pouze hrstka firem, které pomocí licencí udělovaných z „bezpečnostních důvodů“ regulují přístup k jejímu využívání dle svých zájmů. Tento nedemokratický vývoj a nadvláda nad užíváním AI má za následek její znepřístupnění většinové populaci. Naopak elity využívají AI k dalšímu posílení moci a zvýšení zisků skrze rozvoj nových odvětví hospodářské činnosti (např. polovodičový průmysl, využívání vodíku, obnovitelné zdroje energie). Automatizace se nezaměřuje na ulehčení práce běžným zaměstnancům, ale na snižování nákladů na vysoce placené odborníky. AI tak stále častěji nahrazuje člověka i v kognitivně náročných profesích (např. informatika, právo, medicína). Útlum zažívají také kreativní sektory, a to zvláště kvůli schopnostem AI generovat personalizované umění a produkty bez podílu lidské práce. Vývoj pracovního trhu velmi silně postihuje tradičně znevýhodněné skupiny (např. ekonomicky

znevýhodněné, pečující osoby, seniory, mladé lidi, migranty, etnické a jiné menšiny), ale s větší či menší intenzitou dopadá na většinu české společnosti.

Horizont 2: 2040–2070

Díky rozsáhlé aplikaci nejmodernějších zelených technologií při výstavbě budov, v dopravě, energetice a zemědělství se místy daří adaptace na environmentální problémy, avšak pouze v rozvinutých městských centrech a přírodních či zemědělských oblastech pod kontrolou elit. V některých částech české krajiny vznikají nové chráněné oblasti, které jsou elitami využívány jako rekreační destinace, avšak tyto oázy klidu a přírody nejsou dostupné pro zbytek chudnoucího obyvatelstva. Mimo tyto opevněné chráněné oblasti se stav přírody rychle zhoršuje. Jedním z důsledků zhoršování stavu přírody jsou např. opakované kalamity kůrovce v českých lesích, na jejichž řešení stát nevynakládá prostředky. K prohlubování environmentální krize přispívá také vysoká energetická náročnost vývoje a provozu moderních technologií. Problematické jsou i zábory zemědělské půdy a přírodních oblastí za účelem budování technologických center, logistických areálů a solárních farem – to je sice v západní Evropě nepřijatelné, nicméně na semi-periferii jako je ČR se to stává běžnou praxí a jedním ze způsobů upevňování moci elit. Narůstající produkce high-tech výrobků vede také ke vzrůstající těžbě nerostného bohatství (mj. lithia) a znečišťování životního prostředí obtížně recyklovatelnými těžkými kovy.

Stále častější extrémní projevy počasí a prodlužující se vlny veder vedou k rychlému rozšíření míst, která jsou v létě neobyvatelná. Vysoké teploty ve městech dopadají na fyzické i psychické zdraví lidí – zvyšují agresivitu populace ve městech i městskou úmrtnost. Vlivem globálních změn v životním prostředí se do ČR dostávají také nové patogeny (např. z tajícího permafrostu), škůdci a paraziti, a dochází k rychlému rozšiřování některých, pro ČR dříve netypických infekčních chorob. Tyto dopady jsou nejmarkantnější v oblastech obývaných znevýhodňovanou částí obyvatelstva.

Sociální stát a veřejné služby včetně veřejného zdravotnictví, školství či dostupné občanské vybavenosti prakticky zaniká v důsledku privatizace a směřování investic do oblastí preferovaných elitami. Pro většinu populace to znamená, že je odkázána na nekvalitní a improvizované zdravotnictví, školství a sociální péči. Mladá generace je v kritickém psychickém stavu kvůli sílící kombinaci společensko-environmentálních problémů. Zhoršující se reprodukční zdraví a častější psychosomatická neplodnost trápí stále více lidí a snižuje porodnost a přirozený přírůstek populace.

V důsledku rychlého rozmachu technologií a investic elit do automatizace dochází k zániku téměř všech kvalifikovaných oborů, ve kterých AI vykazuje výsledky srovnatelné s člověkem. Kvůli tomu rychle roste počet nezaměstnaných i mezi lidmi s vysokou kvalifikací, kteří se z nouze přesouvají do zakázkové ekonomiky. Ta se soustředí na poskytování levných služeb a péči pro elity v bohatých centrech měst a je vysoce nestabilní – většinu rizik a dopadů volatility trhu nesou samotní pracující. Platí přitom nové pravidlo – nejlevnější robot je člověk. AI tak vykonává

práci náročnou na přemýšlení, zatímco lidé vykonávají manuální a servisní činnosti, často pod přímým dohledem AI, která jim zadává úkoly a hlídá jejich výkonnost.

V důsledku těchto změn a s pokračující inflací definitivně zaniká i zbývající střední třída, velká část populace upadá do extrémní chudoby a v zanedbaných okrajových oblastech měst vznikají chudinské čtvrti; v těchto oblastech dále narůstá počet systémově znevýhodňovaných lidí. Některé komunity fungují na základě vzájemné pomoci, i přesto se však rozšiřuje násilí vyplývající z celkové společenské deprivace. Technologicky vyspělá centra měst, která jsou obývaná elitami, jsou masám z chudinských čtvrtí přístupná pouze na základě systému propustek. Ten umožňuje omezený vstup pouze v případech servisní práce pro elity. Bohatí lidé žijí izolovaně od zchudlých mas, v pohodlí a přepychu high-tech udržitelných budov a o jejich bezpečnost se starají nejmodernější zabezpečovací technologie a privátní bezpečnostní firmy.

Nůžky se rozevírají i z hlediska přístupu k potravinám. Elity těží z technologicky vyspělé zemědělské produkce a mají k dispozici nejkvalitnější potraviny (včetně dovážených ze zahraničí) a jejich jídelníček obsahuje vysoký podíl živočišných produktů. Oproti tomu masy jsou závislé na zbytkové produkci a kvůli extrémně nízkým a nejistým příjmům si mohou dovolit jen nejzákladnější, často nutričně málo hodnotné potraviny. Živočišné produkty se pro ně stávají luxusem. Část z nich se snaží o pěstování některých plodin nebo o chov drobných zvířat, ale kvůli vysokému tlaku na půdu ve chudinských čtvrtích tato praxe představuje spíše občasné přilepšení než stabilitu.

ČR je silně ovládána hrstkou nejmocnějších oligarchů. Média jsou plně pod jejich kontrolou a jsou využívána k šíření propagandy a zavádějících informací. Přístup k relevantním informacím i moderním technologiím je omezen licencemi a vysokými náklady a informační propast mezi elitami a masami se tak dále prohlubuje. Společnost je polarizovaná, letargická a převládá v ní individualismus. Kontrola informací, represe a sabotáže ze strany elit brání jakémukoliv občanskému odporu. Ke kontrole a manipulaci je navíc elitou využívána i vysoce efektivní AI, která pomáhá navozovat pocit normality. I přes rozsáhlou chudobu způsobenou elitami tak velká část populace k mocným postavám vzhlíží, ve společnosti i nadále přetrvává mýtus meritokracie a snaha „vypracovat se nahoru“.

Horizont 3: 2070–2100

Politická moc je koncentrována v rukou malé skupiny lidí ve státě fungujícím na techno-feudálním základě. Život ve vysoce rozvinutých a opevněných urbánních centrech je zcela odlišný od života na jejich okrajích. Stále se zdokonalující technologie napříč sektory zajišťují komfort a blahobyt elit. Služby a péči zajišťuje relativně úzká skupina lidí z řad mas, kterým práce pro bohaté vrstvy umožňuje alespoň částečně zajistit lepší životní podmínky pro své blízké, kteří jsou jinak odkázáni pouze na život v chudinských čtvrtích. V městských centrech se nyní inovace zaměřují na výrobu nano- a biotechnologií, díky nimž elity radikálně zvyšují věk svého dožití až o několik desítek let a získávají nové vlastnosti. V důsledku rychlého vyčerpávání surovin na Zemi se elity nově orientují také na mimoplanetární

těžbu. Investují do kosmické expanze, zatímco masy žijí v prostředí nedostatku a environmentální devastace.

Navzdory rozsáhlé kontrole populace prostřednictvím ovládání informačních kanálů elitami ve společnosti začínají posilovat malé skupiny lidí revoltující proti stávajícímu společensko-politickému nastavení. Tyto skupiny fungují jako svépomocné komunity sdílející informace a vědomosti za účelem sebezáchovy. Život v přeplněných chudinských čtvrtích a degradovaných příměstských oblastech je zoufalý a kvůli extrémní chudobě a násilí i nebezpečný. Část svépomocných kolektivů se proto přesouvá do opuštěných degradovaných venkovských oblastí, které jsou elitami přehlíženy jako bezvýznamné. Tato uskupení se navrací k tradičním řemeslům a zemědělství, ačkoli i samozásobitelství bez pomoci moderních technologií je v důsledku degradace životního prostředí náročné.

03.4 CZ-SSP5: Všechny tváře růstu

Klíčové charakteristiky scénáře

- Ekonomický růst jako hlavního cíl společnosti, orientace na expanzi výroby, spotřeby a technologického rozvoje bez ohledu na environmentální limity
- Využívání nejlevnějších dostupných zdrojů (vč. fosilních paliv), vysoká energetická i materiálová náročnost ekonomiky
- ČR sází na výrobu komponent pro západní technologická centra, upevnění semi-periferního postavení v rámci Evropy
- AI a technologie proměňují každodenní fungování, od komunikace s úřady, zdravotnictví, vzdělávání po osobní vztahy
- Životní styl závislý na vysoké spotřebě materiálních i nemateriálních produktů
- Zavádění pro-sociálních opatření (např. základní nepodmíněný příjem) z pragmatických ekonomických důvodů za účelem generování dalšího zisku
- Kritický psychický stav obyvatel jako důsledek vysoké individualizace společnosti, oslabování mezilidských vztahů, nadměrného množství technologií využívaných v každodenním životě a zhoršujícího se stavu životního prostředí
- Příroda je vnímána čistě utilitárně, oslabení environmentálních politik, absence systémového řešení environmentálních problémů
- Udržování stability systému skrze digitalizované služby, technologická řešení a iluzi kontroly nad krizemi i environmentálními problémy
- Přesun většiny aktivit, vč. zemědělství, do uzavřených prostor v důsledku vysoké toxicity prostředí

Přehled trendů ve scénáři SSP5 – Všechny tváře růstu

Typ hnací síly	Vývoj	Český trend
Hodnotové nastavení	N/A	Silně individualistické hodnoty, lidé se angažují jen ve svůj prospěch; společnost je orientovaná na spotřebu a individuální prožitky; odpovědnost za materiální blahobyt jednotlivců přenechána institucím, které jej zajišťují skrz ekonomický růst
Mezinárodní spolupráce	↑ ↑	Velmi vysoká; primárně zaměřená na ekonomický růst, obchod a spotřebu
Síla institucí a veřejná správa	↑ ↑	Velmi silné; efektivní vládnutí a zaměření na ekonomický růst, digitalizaci, rozvoj technologií a AI
Důvěra v instituce	↑	Vysoká; založená na výkonnosti ekonomiky a zvyšování životní úrovně
Participace obyvatel	↑	Vysoká; mírné oživení demokracie, zapojení občanů do online rozhodovacích procesů
Lidská práva	→	Střední; dodržování základních lidských práv, právo na zdravé životní prostředí zaniká
Materiální a příjmové nerovnosti	↓	Nízké; prosociální politiky a univerzální základní příjem stimulují trh a rozšiřují střední třídu
Společenská soudržnost	↑	Vysoká; individualizovaná společnost, materiálním blahobytem snižuje důvody k projevům nenávisti mezi skupinami obyvatel
Populační trend	↓	Klesající; nízká porodnost, nízká úmrtnost, vysoký podíl stárnoucí populace
Imigrační trend	↑	Rostoucí; postupné uvolňování migrační politiky, levná pracovní síla ze zahraničí
Urbanizační trend	↑ ↑	Silně rostoucí; degradace životního prostředí postupně znemožňuje život ve venkovských oblastech
Míra regionálního rozvoje	→	Střední; koncentrace investic ve vyspělých městech, pokračující vylidňování venkova
Míra ekonomického rozvoje	↑ ↑	Velmi vysoká; rozvoj založený na exportu technologií a technologických komponentů
Míra technologického rozvoje	↑ ↑	Velmi vysoká; inovace v oblasti digitálních technologií, adaptačních opatření, geoinženýrství a nových zdrojů energie
Míra rozvoje a využití AI	↑ ↑	Velmi vysoká; částečná deregulace správy a vývoje, prostupuje do všech sfér života (vč. komunikace se státními institucemi) a proměňuje trh práce
Investice do zdravotnictví	↑	Vysoké; bez komplexního přístupu
Investice do školství	↑	Vysoké; bez výrazných reforem
Respekt k životnímu prostředí	↓ ↓	Velmi nízký; vyčerpávání přírodních zdrojů, příroda vnímána čistě utilitárně

Tabulka 4: Přehled trendů ve scénáři CZ-SSP5

Horizont 1: současnost–2040

Napříč EU postupně posilují hlasy, které volají po odstoupení od pro-environmentálních a pro-klimatických politik a opatření. To kvitují zejména státy ve střední a východní Evropě, včetně ČR. Upevňuje se mezi nimi přesvědčení, že nejdůležitější ze všeho je ekonomický růst, který umožní rychleji se vyrovnat západním státům. V ČR je za nejvýhodnější strategii považováno zajistit ekonomický růst skrze levnou energii a expanzi výroby a spotřeby. Prioritou jsou investice do inovací a vývoje nových technologií, které však nedosahují úrovně technologicky vyspělejších zemí. Vyrábí se zejména komponenty pro západní centra inovací, ve kterých se soustřeďují špičkové technologie a přidaná hodnota. I přes veškerou snahu „patřit na západ“ tak ČR zastává vedlejší, dodavatelskou roli. Tento ekonomický model je krátkodobě úspěšný – exportní čísla rostou, zaměstnanost je stabilní a stát má prostředky na investice do základních služeb.

Energetický mix je založen na tržních principech – využívají se nejlevnější dostupné zdroje energie (ať už tuzemské nebo zahraniční). Hledají se také alternativy energetických zdrojů s cílem zlevnit výrobu energie a usnadnit produkci. Vysoká energetická náročnost moderních technologií je však zpočátku řešena návratem k fosilním zdrojům, které zároveň posilují vliv domácích korporací působících v energetickém sektoru.

Technologie, zejména digitální, se stávají hlavním motorem proměny každodenní reality. Komunikace se státem probíhá přes AI asistenty, což posiluje dojem dostupnosti a efektivity veřejných služeb, byť většinu interakcí se státem řídí algoritmy. Digitalizace však i přes to umožňuje širší participaci obyvatel a vede k mírnému oživení demokracie.

Školství a zdravotnictví se pod vlivem digitální transformace rychle mění. Ve školách se rozšiřuje výuka digitální a AI gramotnosti, do výuky vstupují AI asistenti a personalizované online platformy. Ve zdravotnictví se masivně rozvíjí telemedicína a automatizované terapie, které zajišťují dostupnost zdravotní péče (vč. psychologické) i v odlehklých částech ČR. Hlavním cílem je zvyšovat dostupnost služeb a pomocí technologií podpořit dobrou životní úroveň pracovní síly, která je potřebná pro zrychlování ekonomiky. V centru zájmu zdravotní péče je řešení okamžitých zdravotních problémů, ale přehlíženy jsou širší souvislosti zdravotního stavu. U většiny populace se navíc rozvíjí nezdravý životní styl a civilizační nemoci. Přibývá také zdravotních problémů spojených s narůstající četností a délkou vln veder (např. vyšší riziko úmrtnosti u zranitelné populace ve městech, nárůst infekčních chorob dosud netypických pro zeměpisnou polohu ČR, úzkosti). V důsledku civilizačních chorob, nízké porodnosti, stárnutí obyvatel, ale také striktní migrační politiky klesá populace ČR.

AI a nové technologie mění i trh práce. Jejich využívání se zaměřuje zejména na usnadnění pracovních úkonů spíše než na celkové nahrazení lidské práce. AI a nové technologie v průmyslu urychlují a zjednodušují výrobu, ve znalostním sektoru (vzdělávání, věda a výzkum, ICT, poradenství a analytické služby atd.) zvyšují produktivitu a rozšiřují možnosti kvalifikovaných zaměstnanců. V situacích, kdy dochází k útlumu některých profesí, stát a firmy nabízejí širokou nabídku rekvalifikačních kurzů, které lidem umožňují jednoduše přecházet do nových oborů

a stávají se běžnou součástí životní dráhy jednotlivce. Distanční práce, virtuální realita a flexibilní pracovní modely rozšiřují možnosti, kde a jak lidé vydělávají. Automatizace proniká také do oblasti péče o domácnost, děti či seniory, což umožňuje větší zapojení žen do placené ekonomiky a posiluje trend genderové rovnosti.

Rozvoj AI a dalších technologií se promítá i do dalších sektorů. V dopravě se prosazuje bezpilotní přeprava a drony, v zemědělství precizní hospodaření řízené strojovým učením. Český průmysl prochází strukturální proměnou (např. posilující polovodičový průmysl), řada nových odvětví je ovšem mimořádně náročná na zdroje surovin a energie. Většina investic do inovací přichází ze soukromého sektoru a soustředí se na oblasti s rychlou návratností – technologické aplikace, průmyslovou automatizaci či digitální služby. Veřejný sektor do inovací vstupuje spíše okrajově a jeho roli přebírají velké průmyslové korporace. Veřejné správě se však daří byznys usměrňovat tak, aby udržela stabilitu růstu a financování základních veřejných služeb.

AI a digitalizace vytvářejí prostředí prudkého technologického pokroku. Stát působí efektivněji, služby jsou dostupnější a pracovní trh se zdá flexibilnější. Zároveň však tyto změny sledují především utilitární logiku: udržet obyvatelstvo produktivní a solventní, zajistit dostatek spotřebitelů a podpořit ekonomický růst. I další dopady rozmachu AI a technologií jsou problematické, kromě energetické náročnosti a přetěžování energetických sítí se jedná např. o nová rizika spojená s potenciálem vysokého ohrožení obyvatelstva, jako jsou kaskádové výpadky kritické infrastruktury.

Digitalizace a technologizace ovlivňuje také životní zkušenost lidí, poznání a kulturu. Rychlé změny v technologiích a personalizace vědění vedou mj. k devalvaci životní zkušenosti starších generací a k jejich vyčleňování ze společnosti. Ve veřejném prostoru sílí role influencingu, včetně neregulovaného vlivu zástupců průmyslu a obchodu, rozmáhají se také AI reklamy. Do volebních preferencí promlouvají témata spojená s životním stylem založeným na vysoké spotřebě (např. striktně individuální doprava, bydlení pro jednočlenné domácnosti, preference stravování na základě živočišných bílkovin a další materiálně a energeticky náročné typy spotřeby). Z těchto důvodů dochází k útlumu pro-environmentálně laděných hlasů ve společnosti, a naopak k dalšímu posilování hlasů těch, kteří upřednostňují technokratická a individualistická řešení.

Míra urbanizace roste. Obyvatelé se stěhují do technologicky vyspělých měst s dostupnými službami a infrastrukturou, zatímco potřeba žít v blízkosti přírody slábne a odlehlé venkovské oblasti se vylidňují a stárnou. Život v anonymních městech prohlubuje individualizaci společnosti a životního stylu, což vede k rozšíření jednočlenných domácností, oslabení mezigeneračních vazeb a k přenastavení péče ve prospěch nukleární rodiny. Společnost se orientuje na spotřebu, lidé chtějí „víc všeho“, od materiálů a výrobků až po digitální technické novinky.

Zemědělská produkce se intenzifikuje a je čím dál tím více závislá na využívání různých typů agrochemikálií, což ji činí extrémně náročnou z hlediska využívání fosilních paliv. Jakékoliv snahy o šetrnější přístupy rychle zanikají kvůli nižším výnosům a vyšším produkčním nákladům. Životní prostředí se stává spíše kulisou a ochrana přírody je redukována na minimum požadované mezinárodní legislativou, případně na opatření s okamžitou ekonomickou návratností. Chráněná území fungují jako turistické atrakce pro víkendové zážitky a správa většiny z nich přechází do rukou soukromého sektoru, který je využívá pro masový turismus, těžbu nebo

jiné formy zisku. Příroda je tak v převládajícím technokratickém přístupu chápána především jako prostor k využívání, nikoli jako hodnota sama o sobě. Důsledkem je postupující degradace životního prostředí – úbytek biodiverzity, eroze půdy, šíření invazivních druhů a škůdců, nárůst toxicity a výskyt nových chemických látek v prostředí. Odolnost ekosystémů proti extrémním projevům počasí (povodně, sucha) výrazně klesá.

Horizont 2: 2040–2070

Pokračující ekonomický rozvoj v kombinaci s rozsáhlými investicemi do lidského kapitálu umožňuje rozšiřování střední třídy. Pracovní místa napříč odvětvími jsou dostupná. Navzdory předchozím restrikcím a kvůli nedostatku pracovní síly ČR uvolňuje migrační politiku a přitahuje pracovníky z oblastí mimo EU. Pokračující přesun aktivit, služeb, produktů a kultury do online prostoru zvyšuje kvalitu života a dostupnost práce i mimo tradiční ekonomická centra (Praha, Brno). Díky rozšiřujícím se možnostem práce z domova čím dál tím více lidí pracuje na dálku a část z nich se přesouvá do menších měst v regionech, aby unikla znečištění ovzduší a vlnám veder. Umělá inteligence přitom funguje jako integrovaná infrastruktura těchto změn. AI asistenti zprostředkovávají komunikaci se státem a online zdravotnickou péči, personalizují vzdělávání, řídí městskou dopravu, čímž umožňují levně zprostředkovávat veřejné služby široké populaci. Osobní lidský kontakt se ale začíná stávat nedostatečným.

Kombinace automatizace a robotizace práce a vysoké vzdělanosti vede k volání po dalších opatřeních zvyšujících životní úroveň, na které vláda reaguje zavedením základního nepodmíněného příjmu. Tento krok není poháněn solidaritou, ale primárně pragmatickými důvody za účelem dalšího roztáčení kol ekonomiky. Základní nepodmíněný příjem je vyplácen prostřednictvím digitální měny české centrální banky a je navázán na státní identitu, což umožňuje okamžité a cílené platby. Tato kombinace zvyšuje důvěru veřejnosti v politické rozhodování a posiluje pocit, že „systém funguje“. Korporace vedle toho propagují zaměstnanecké akcie, které motivují k vysokému pracovnímu nasazení zaměstnanců za účelem zvýšení jejich příjmu. Protože velká část základních potřeb je pokryta kombinací nepodmíněného příjmu, digitalizovaných služeb a efektů automatizace, koupěschopnost obyvatel roste. Rozrůstající se střední a vyšší třída si postupně osvojuje komfortní a energeticky náročný životní styl, charakterizovaný intenzivním využíváním digitálních řešení (různé typy AI asistentů, virtuální realita) a rozšiřováním individuální materiálové spotřeby.

Cena za tuto „normalitu“ se však dál přesouvá jinam. Životní styl společnosti je energeticky čím dál náročnější (např. více digitálních zařízení, řádově více vytvořených a přenesených dat). Kvůli celkovému důrazu na materiální blahobyt a absenci environmentálního rozměru ve vzdělávání mizí veřejný i politický zájem o environmentální témata a udržitelnost. Tato témata se pro celou společnost stávají prakticky neviditelnými. Environmentální problémy se řeší jen reaktivně a lokálně v místě jejich dopadu, neexistují systematické environmentální politiky a proaktivní přístupy. Tyto negativní trendy jsou přitom dočasně maskovány technologickými řešeními. AI nabízí predikce a včasné varování proti povodním

či extrémnímu suchu (včetně krizových plánů pro ochranu obyvatelstva snižujících ztráty na životech), drony nahrazují opylovače, hydroponické farmy zajišťují část produkce potravin. Začínají se testovat i různé formy geoinženýrství (např. vypouštění aerosolů do stratosféry nebo solární management), možné nežádoucí dopady těchto neověřených technologií však nejsou brány v potaz. Technooptimismus a technologické vymoženosti tak udržují iluzi, že je vše pod kontrolou, a to i ve stínu zvyšující se četnosti přírodních katastrof. Pro většinu společnosti tak hluboká environmentální krize zůstává skrytá – spotřeba stále roste, základní služby fungují a zdravotní problémy související s degradací prostředí nejsou vnímány jako systémový problém.

Technologie v každodenním životě do značné míry ovlivňují volby a návyky jednotlivce skrze algoritmy a personalizaci. AI a virtuální realita přináší nové typy závislostí a u části populace prohlubují oddělení od společenského života. V kombinaci s plíživou a ignorovanou environmentální krizí a souvisejícími extrémními projevy počasí se zhoršuje psychický stav obyvatelstva a přibývá i závažných duševních onemocnění, zejména u dětí a mladých lidí. To ovlivňuje fungování společnosti, zvyšuje spotřebu psychofarmak a posouvá duševní zdraví mezi klíčová společenská témata. V reakci na to roste poptávka po posílení psychologické a psychiatrické péče a vznikají nové instituce zaměřené na duševní zdraví. Jeho ochrana se postupně stává standardem i na pracovištích – hlavní motivací je pragmatická snaha udržet funkční pracovní sílu a stabilní spotřebu. Hospodářský sektor psychologické péče a průmyslové výroby léků rychle roste – z krize duševního zdraví se stává business.

Společnost se nadále individualizuje, ale není fragmentovaná. Základní nepodmíněný příjem si kupuje klid ve společnosti, digitální svět strhává většinu pozornosti lidí, algoritmy ohlazuje hrany konfliktů a přesměrovávají pozornost k vlastnímu pohodlí a svobodě založené na individuálních volbách. Jakékoliv známky alternativního smýšlení se daří kooptovat do mainstreamu – z antisystémových proudů se rychle stávají „segmenty trhu“ s vlastní značkou.

Degradace životního prostředí a s ní spojené negativní externality se promítají i do dalších klíčových oblastí, včetně produkce potravin, ve které pokračuje trend zvyšování závislosti na energeticky náročných zemědělských technologiích a agrochemikáliích. Potravinový systém je kompletně ovládaný velkými agrobyznyсы, které si mohou tyto technologie dovolit. Zavádí se pěstování geneticky modifikovaných plodin schopných růst i v nepříznivých podmínkách, zejména v odlehlých částech ČR, kde se navzdory vylidňování udržuje průmyslově řízená zemědělská velkovýroba na rozsáhlých plochách, dříve využívaných spíše pro živočišnou výrobu. I přes všechna opatření klesá úrodnost půdy, a to zejména v důsledku výrazné degradace krajiny. To prohlubuje závislost ČR na dovozu potravin, zvyšuje ceny potravin a oslabuje potravinovou bezpečnost. Ke stabilizaci potravinového sektoru částečně přispívají bezpůdní způsoby pěstování rostlin jako je hydroponie, aquaponie, či aeroponie, které nacházejí své místo v halách částečně simulujících přirozené životní prostředí.

Zatímco západní Evropa nadále ovládá výzkum a výrobní odvětví s vysokou přidanou hodnotou, ČR začíná čím dál více čelit následkům propadu do semi-periferní až periferní pozice. ČR se postupně stává místem vývozu zastaralých a nevyhovujících technologií a výrobků (vč. zastaralých dopravních prostředků, druhořadých technologií pro bezpůdní zemědělství). Za účelem zachování pozice na trhu a pokračujícího ekonomického růstu se proto ČR přesouvá k ještě více znečišťujícímu průmyslu, který je na západě již neakceptovatelný. Průmysl,

technologie i zemědělství jsou soustředěny v rukách několika korporací. Intenzivní mezinárodní obchod a vysoká mobilita lidí urychlují šíření infekcí napříč regiony. V kombinaci s degradací přírodního prostředí, tlakem na ekosystémy a dopady intenzivní průmyslové výroby a znečištění roste výskyt nových nemocí a patogenů.

Kvůli rozsáhlému užívání AI se nároky na spotřebu elektřiny a vody pro chlazení stávají neúnosné. Rostoucí spotřeba fosilních paliv je zajištěna novými nalezišti a technologiemi, díky kterým je možná těžba i v dříve nedostupných ložiscích. Vesmírný výzkum a první projekty mimoplanetární těžby jsou veřejnosti prezentovány jako přirozené rozšíření industriální civilizace, což se pro většinu lidí zdá být logickým řešením. Samotná ČR však mezi high-tech zeměmi s prioritním přístupem k mimoplanetárním zdrojům není.

Horizont 3: 2070–2100

Společenský a ekonomický rozvoj i nadále pokračuje, k čemuž přispívá skokový rozvoj technologií a průlomový objev nového, mimořádně levného a široce dostupného zdroje energie. Tento průlom však neřeší materiálovou náročnost a rostoucí externalitu materiálově náročné produkce. Nadnárodní korporace kontrolují energetiku a datové infrastruktury. Díky stále levnější energii a na evropské poměry levné pracovní síle se do ČR přesouvá většina evropských datových center a další potřebná infrastruktura pro AI, stejně jako výroba komponentů pro biotechnologie. Skutečné technologické inovace se však nadále odehrávají jinde a ČR tak zůstává v semi-periferní servisní pozici pro zbytek Evropy.

K inovacím dochází nejvíce na poli biotechnologií a nanotechnologií, které radikálně zvyšují věk dožití až o několik desítek let, a to např. prostřednictvím pěstování nových orgánů či regenerací stárnoucích buněk. AI napomáhá rozvoji doposud neznámých kognitivních funkcí a rozšiřování vědomí. Biotechnologie a nanotechnologie jsou však uplatňovány i v dalších sektorech, např. v plošném rozšíření buněčného zemědělství (např. buněčné maso, které je reakcí na nemožnost chovat zemědělská zvířata v toxickém prostředí). Technologický vývoj se také stále více soustředí na řešení následků vysoké toxicity prostředí.

Toxicita prostředí dosahuje úrovně, kdy dlouhodobý pobyt venku představuje zdravotní riziko. Život mimo hermeticky uzavřené prostory je prakticky nemožný. Lidé tráví většinu života v klimatizovaných a automatizovaných kapslích – od bytových komplexů přes dopravní prostředky až po pracovní a volnočasové prostory. Kvůli finanční náročnosti těchto technologií vyráběných hlavně v západní Evropě si stát může dovolit pro své občany jen nákup opotřebovaných zařízení anebo jejich druhé kategorie. Venkovní krajina a příroda mizí z každodenní zkušenosti a stává se spíše simulovaným zážitkem: virtuální parky a digitálně generované krajiny nahrazují skutečný kontakt. Geoinženýrství se stává rutinní záležitostí i přes riziko nezamýšlených důsledků, které mohou přinést nové environmentální extrémy a zhoršit celkové možnosti života na Zemi.

AI mezitím vytváří neviditelnou kostru společenského systému – organizuje život lidí, vytváří podmínky pro neustálou spotřebu zboží a služeb, a zároveň udržuje

dojem, že zdravotní, environmentální i společenské problémy jsou pod kontrolou. Společnost je extrémně individualizovaná, po rozkladu mezilidských vztahů nastupuje jejich náhrada za AI a virtuální asistenty. Lidé trpí osamělostí a duševními nemocemi, v mnoha domácnostech je přirozenější hovořit s algoritmem než s jiným člověkem. Tam, kde je to možné, je práce plně automatizována, díky štedře nastavenému sociálnímu systému je práce vnímána spíše jako náplň volného času nebo prostor k seberealizaci, nežli nutnost. Ačkoli se nadále udržuje materiální prosperita, jednotlivci v odlidštěné společnosti obtížně hledají smysl života a v populaci stoupá výskyt sebevražd. Společenský systém je vyprázdněný a fakticky stojí na permanentní podpoře spotřeby financované kombinací univerzálního příjmu, digitalizovaných služeb a technologických iluzí.

Příležitosti a hrozby
vyplývající ze scénářů
budoucího socioekonomického
vývoje do roku 2100

CZ-SSP1: Rovnováha

Příležitosti

- Rostoucí kvalita života a zdravé životní prostředí
- Projekt zelené konkurenceschopnosti prosazovaný Evropskou unií a Českou republikou přispívá ke stabilnější ekonomice
- Průmyslová modernizace ve strategických sektorech (např. AI, digitalizace), revitalizace ekonomiky, nové pracovní a rekvalifikační příležitost
- Využívání zelených technologií v různých odvětvích (např. energetika, zemědělství, doprava)
- Regulovaná AI jako pomocník pro každodenní fungování a přispívá k redukci rutinních činností
- Reforma daňového systému zaměřená na zdanění zdrojů spotřebovaných na výrobu
- Fondy přímo financované firmami na pokrytí společenských potřeb
- Zvýšený zájem populace podílet se na procesech spojených se společenskou správou (např. participace, komunitní organizování)
- Preventivní a holistický přístup ke zdraví a investice do zdravotní péče; zdravá populace
- Reforma vzdělávání a vzdělávacích přístupů, investice do vědy a výzkumu; společnost je lépe připravena řešit výzvy 21. století
- Právo všech občanů na zajištění jejich základních potřeb (např. vzdělávání, zdravotnictví, bydlení, jídlo)

Hrozby

- Environmentální a finanční náklady provozu AI
- Náročnost technologií na drahé kovy, obtížná recyklace, častá těžba mimo ČR a EU (etická a environmentální rizika)
- Rozdílnost představ států EU o významu zelené konkurenceschopnosti
- Různorodé ekonomické zájmy jednotlivých států EU
- Pomalejší ekonomický růst
- Kapacitní náročnost angažovanosti obyvatel (např. čas, finance, know-how)
- Kapacitní náročnost kvalitního fungování veřejných institucí zajišťujících chod společnosti (např. kvalifikovaní pracovníci, čas, finance, know-how, nastavení struktur a procesů)

CZ-SSP3: Konflikt a rozpad

Příležitosti

- Mocná zemědělská uskupení a paramilitární skupiny v nefunkčním systému prosperují (pouze pro tyto skupiny)
- Komunitní a mezilidské vztahy posilovány rozpadem systému
- Rozšíření komunitního vzdělávání, zdravotnictví a péče
- Sebeorganizované komunity na venkově i ve městech snažící se o soběstačnost
- Znovuobnovování přírody v důsledku vylidňování některých oblastí

Hrozby

- Rozdrobená společnost, silná nedůvěra mezi lidmi i v instituce
- Nízká důvěra ve vědecké poznatky a výzkum, dominují fatalistické pohledy na svět
- Populace bez zájmu participovat a bez přístupu k rozhodovacím procesům
- Dekonstrukce státu a vznik neo-feudálního politického řádu; moc převzata mocnými zemědělskými uskupeními a paramilitárními skupinami
- Rozpad zdravotnického, sociálního i vzdělávacího systému, pracovního trhu a služeb
- Neregulovaný rozvoj AI
- Šíření dezinformací a cílená manipulace s populací (např. prostřednictvím AI)
- Rozpad právního mezinárodního řádu a obchodu; rozpad NATO a EU; konflikt na regionální i globální úrovni
- Rozvoj technologií úzce zaměřen na vojenský sektor; snižování hodnoty lidského života, rozsáhlé civilní ztráty
- Nedostatečná produkce potravin, závislost většiny na přidělovém systému
- Vysoká úmrtnost; výskyt nemocí, kterým bylo dříve snadné předcházet a jednoduše je léčit
- Žádná ochrana životního prostředí, neřízená těžba nerostných surovin
- Environmentální degradace, narůstající četnost environmentálních katastrof a šíření tropických nemocí

CZ-SSP4: Opevněné světy

Příležitosti

- Elitami ovládané instituce a mezinárodní spolupráce mezi elitami
- Investice přinášející silný technologický rozvoj v energetice, zemědělství, dopravě a AI (dostupné pouze pro elity)
- Rapidní rozvoj center měst, výstavba nejmodernější dopravní infrastruktury a zelenomodré infrastruktury (dostupné pouze pro elity)
- Ochrana přírodních oblastí napojených na elity a jejich management pomocí nejmodernějších technologií
- Rozvoj komunitního vzdělávání, zdravotnictví a péče (pouze mezi masami)
- Postupem času přesun některých skupin obyvatel do venkovských oblastí, vznik sebeorganizovaných soběstačných komunit

Hrozby

- Většinová společnost rozdrobená a letargická
- Většinová společnost bez přístupu k rozhodovacím procesům, občanské organizování potlačováno
- Privatizace školství, sociálního a zdravotnického systému
- Vysoká nezaměstnanost, rozšíření zakázkové ekonomiky bez zaměstnaneckých jistot
- Extrémní nerovnosti; společnost složená ze dvou odděleně žijících sociálních skupin, které mají naprosto odlišnou životní úroveň
- Elity žijící v opevněných oblastech; masy žijící v degradovaných příměstských oblastech
- Kontrola mas a manipulace pomocí AI a technologií
- Upevnění techno-feudálního systému, fungujícího jen ve prospěch elit
- Environmentální degradace a narůstající počet environmentálních katastrof

CZ-SSP5: Všechny tváře růstu

Příležitosti

- Vysoce funkční veřejná správa a efektivní regulace
- Vysoký materiální blahobyt (např. skrze základní nepodmíněný příjem, dostupnost produktů a služeb)
- Prosperita snižující konflikty mezi sociálními skupinami, vysoká společenská koheze
- Strukturální proměna českého průmyslu (např. posilující výroba polovodičů, investice do automatizace), široká dostupnost rekvalifikace
- Rozvoj nejmodernějších technologií (např. bezpilotní doprava, precizní zemědělství, AI, technologie pro výrobu energie)
- Digitalizace, široké využití AI a automatizace zvyšující dostupnost a kvalitu školství, zdravotnictví (včetně péče o mentální zdraví) a služeb, posilující genderovou rovnost a zpřístupňující zapojení do rozhodovacích procesů; mírné oživení demokracie

Hrozby

- Zvyšující se produkce a spotřeba, závažné dopady na životní prostředí
- Nízké investice do inovací ze strany veřejného sektoru
- Koncentrace investic v průmyslu, zemědělství a rozvoji technologií v rukou byznysu
- Extrémní závislost na technologiích a automatizaci; riziko zhroucení technologických systémů a infrastruktury
- Extrémní individualizace společnosti a životního stylu, rozklad mezilidských vztahů
- Populace v kritickém psychickém stavu, psychosomatické zdravotní problémy (např. neplodnost)
- Řešení symptomů, ne kořenů krizí (zejména environmentálních a zdravotních)
- Environmentální degradace a katastrofy maskované technologiemi
- Toxicita prostředí znemožňuje život mimo hermeneuticky uzavřené prostory

KOK, K., PEDDE, S., GRAMBERGER, M., HARRISON, P. A., & HOLMAN, I. P. (2019). *New European socio-economic scenarios for climate change research: Operationalising concepts to extend the shared socio-economic pathways*. *Regional Environmental Change*, 19(3), 643–654. Dostupné z: <https://doi.org/10.1007/s10113-018-1400-0>

O'NEILL, B. C., KRIEGLER, E., EBI, K. L., KEMP-BENEDICT, E., RIAHI, K., ROTHMAN, D. S., VAN RUIJVEN, B. J., VAN VUUREN, D. P., BIRKMANN, J., KOK, K., LEVY, M., & SOLECKI, W. (2017). *The roads ahead: Narratives for shared socioeconomic pathways describing world futures in the 21st century*. *Global Environmental Change*, 42, 169–180. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2015.01.004>

